

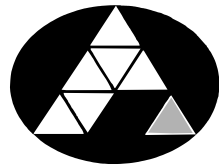
POHJOIS-KARJALAN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalian koulutusohjelma

Taija Kaltiainen
Marianne Rosenius

Huollon suojasta itsenäiseen elämään
ITSENÄISTYVÄN NUOREN KANSSA TEHTÄVÄN JÄLKIHUOLTOTYÖN TO-
TEUTUMINEN MEHILÄISEN LASTENSUOJELUYKSIKÖISSÄ

Opinnäytetyö
Joulukuu 2012

POHJOIS-KARJALAN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Joulukuu 2012

Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9

80200JOENSUU

p.(013)260 6600 p. (013)260 6906

Tekijä(t)

Taija Kaltiainen, Marianne Rosenius

Nimeke

Huollon suojasta itsenäiseen elämään

ITSENÄISTYVÄN NUOREN KANSSA TEHTÄVÄN JÄLKIHUOLTOTYÖN TOTEUTUMINEN MEHILÄISEN LASTENSUOJELUYKSIKÖISSÄ.

Toimeksiantaja

Mehiläinen Oy Kuntapalvelut Lastensuojelu

Tiivistelmä

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia Mehiläinen organisaation lastensuojeluyksiköissä itsenäistyvien nuorten kanssa tehtävää jälkihuoltotyötä. Toimeksiantajamme oli Mehiläinen Oy:n lastensuojelun kuntapalvelut.

Opinnäytetyömme toteutimme laadullisella tutkimusotteella. Aineiston tutkimukseen keräsimme haastattelemalla Mehiläinen organisaation viittä jälkihuollontyöntekijää. Haastatteluista neljä toteutimme puhelinhaastatteluina ja yhden haastateltavan kanssa kasvotusten. Menetelmänä käytimme teemahaastattelua. Tutkimusaineisto analysoitiin aineistolähtöisen analyysin periaatteella.

Keskeisimmäksi tulokseksi haastatteluista nousi se, että jälkihuollossa ja jälkihuoltotyössä on vielä paljon kehitettävää niin Mehiläinen organisaatiossa, kuin valtakunnallisestikin. Mehiläisen jälkihuoltotyöskentelylle tulisi luoda yhteinen linja, jonka avulla työskentely olisi tavoitteellisempaa. Sosiaalityöntekijöille ja sijaishuollossa oleville nuorille olisi tärkeää saada enemmän tietoa jälkihuollosta ja sen mahdollisuuksista. Haastatteluista ilmeni, että nuorten rooli jälkihuoltotyössä on hyvin keskeinen ja motivaatiota lisäämällä työ olisi hedelmällisempää.

Kieli
suomi

Sivuja 48
Liitteet 5
Liitesivumäärä 10

Asiasanat

nuori, itsenäistyminen, jälkihuolto, osallisuus

THESIS
December 2012
Degree Programme in Social Services
 Tikkarinne 9
 FIN 80200 JOENSUU
 FINLAND
 Tel. +358-(0)13-260 6600

Author(s)
 Taija Kaltiainen, Marianne Rosenius

Title
 From Foster Care to Independent Living
 After-Care Work with Young People who Become Independent in the Child Protection Unit Mehilainen

Commissioned by
 Mehilainen Oy Municipality Services Child Welfare

Abstract

The purpose of this thesis was to research after-care work which has done with young people who become independent in the organization Mehilainen. This thesis was commissioned by Mehilainen Oy Municipality Services Child Welfare.

This thesis was carried out by using a qualitative research. The data was collected by interviewing five after-care employees; four of the interviews were conducted by phone and one was a face-to-face interview. The method used was the theme interview. The research material was analyzed by using the data oriented analysis.

The most important result was that there is a lot of room for improvement in after care and after-care work in the organization Mehilainen, and also nationwide. After-care work should have a common line in the organization Mehilainen so that it would be more goal-oriented. There should be more information available about after care and its possibilities for social workers and young people who live in foster care. The interviews revealed that young people have a key role in after-care work, and by increasing motivation, after-care work could be more productive.

Language
 Finnish

Pages 48
Appendices 5
Pages of Appendices 10

Keywords
 youth, independence, after care, participation

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	5
2	NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA	7
2.1	Nuoruus kehityspsykologian näkökulmasta	8
2.2	Elämänhallinta nuoruudessa	9
2.3	Itsenäistyminen nuoruuden tehtävänä	10
3	LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLTO JA JÄLKIHUOLTO KÄSIKÄDESSÄ	12
3.1	Sijais- ja jälkihuolto	12
3.2	Jälkihuoltosuunnitelma	14
3.3	Itsenäistymisen tukeminen jälkihuoltotyössä	15
3.4	Itsenäistymisen tukemisen välineitä ja menetelmiä	17
4	LASTENSUOJELU LAITOKSIIN SIJOITETTUIJEN NUORTEN KANSSA TEHTÄVÄ JÄLKIHUOLTOTYÖ	18
4.1	Työskentely lastensuojelulaitoksessa	18
4.2	Nuoren osallisuuden huomioiminen jälkihuollossa	19
5	MEHILÄINEN-ORGANISAATIO	21
5.1	Mehiläisen lastensuojelu	21
5.2	Mehiläisen jälkihuollon kehittäminen tänään	22
6	AIEMMAT TUTKIMUKSET	22
7	OPINNÄYTETYÖPROSESSIN KUVAUS	24
7.1	Tutkimuksen tarkoitus ja toteutus	24
7.2	Tutkimusaineiston kerääminen ja menetelmät	25
7.3	Aineiston litterointi ja analyysi	27
8	TULOKSET	29
8.1	Nuoren arjen tukeminen osana itsenäistymisprosessia	29
8.2	Nuoren rooli	31
8.3	Nuoren motivointi jälkihuoltotyöhön	31
8.4	Kunnan sosiaalityön rooli jälkihuollossa	33
8.5	Työntekijöiden kehittämisideat ja tarpeet kehittämiselle	35
9	POHDINTA	38
9.1	Johtopäätökset	38
9.2	Luotettavuus ja eettisyys	41
9.3	Oppimisprosessi	42
9.4	Jatkotutkimusideat	44
	LÄHTEET	45

LIITTEET

Liite 1	Toimeksiantosopimus
Liite 2	Sopimus opinnäyteyhteistyöstä
Liite 3	Haastattelurunko
Liite 4	Kirje työntekijöille
Liite 5	Analyysipolku

1 JOHDANTO

Tällaiseksi luullut en,
arkipäivää aikuisen.
Peilin pelle vanhenee
varpaita hirvittää sirpaleet.

Ja miten kävikään
että nuoruus, se vain loppui.
Se mihin menikään
minkä huolen alle taipui.
(PMMP 2012)

Nuoruus on ikävaihe lapsuuden ja aikuisuuden välillä. Nuoruudessa ihminen kulkee askel askelelta lapsuudesta kohti aikuisuutta. Itsenäistymisen kautta nuori kulkee kohti vapautta ja vastuullisuutta. Itsenäistymisvaiheessa nuori tarvitsee rinnalleen ohjaavan ja tukevan aikuisen, jonka puoleen voi kääntyä.

Lastensuojelun jälkihuollon tavoitteena on saattaa nuori kohti itsenäistä elämää. (Puonti, Saarnio & Hujala 2004, 263). Jotta nuori saisi kaiken tarvitsemansa tuen itsenäistä elämää opetellessaan, jälkihuoltoa pyritään kehittämään niin alueellisesti kuin maanlaajuisestikin. Opinnäytetyössämme olemme tutkineet Mehiläinen-organisaatiossa tehtävää jälkihuoltotyötä itsenäistymisvaiheessa olevien nuorten kanssa. Tutkimuksellamme pyrimme tukemaan Mehiläinen-organisaation jälkihuoltotyön kehittämistä tuomalla esiin työntekijöiden mielipiteitä ja kokemuksia jälkihuoltotyöstä.

Tutkimuksessamme keskitymme lastensuojelunuorten kanssa tehtävään jälkihuoltotyöhön. Jälkihuoltotyön painopiste on sekä yksiköissä itsenäistyvän nuoren kanssa tehtävässä työssä, että sijaishuollon päättäneen nuoren kanssa tehtävässä työssä. Opinnäytetyömme olemme toteuttaneet sosiaalialan näkökulmasta ja rajasimme tutkimuksemme työntekijän näkökulmaan. Opinnäytetyömme on tehty Mehiläinen-organisaatiolle toimeksiantona. Mehiläinen-organisaatio

on yksi Suomen suurimmista yksityisistä terveys- ja sosiaalipalvelualan yrityksistä. (Kauppi 2012, 5).

Toteutimme tutkimuksemme yhteistyössä Mehiläinen-organisaation viiden eri yksikön kanssa. Tutkimuksemme on laadullinen tutkimus. Keräsimme tutkimusaineiston teemahaastatteluna. Haastattelimme puhelimitse neljää Mehiläisen jälkihuollon työntekijää sekä yhden haastattelun toteutimme haastateltavan kanssa kasvokkain.

Opinnäytetyömme raportin rakenne koostuu tutkimukselle oleellisesta teoriaosuudesta, opinnäytetyömme prosessin kuvauksesta, tuloksista ja pohdinnasta. Teoriaosuus koostuu tutkimuksen kannalta oleellisista käsitteistä kuten nuoruus, itsenäistyminen, jälkihuolto ja osallisuus. Teoriaosuudella pyrimme antamaan taustatietoa tutkimallemme aiheelle. Esittelemme aiempia tutkimuksia, joita on tehty jälkihuollon kehittämisen tarpeesta sekä kehittämisideoista. Opinnäytetyö prosessissa kuvaamme, sitä miten opinnäytetyömme sai alkunsa ja kuinka tutkimuksemme eteni. Perustelemme valitsemamme tutkimusmenetelmän, sekä analysointiin käytetyn menetelmän. Tulokset osiossa tuomme esille aineistosta kerätyn sisällön. Pohdinta osuuteen olemme sisällyttäneet johtopäätökset, joissa esittelemme Mehiläinen-organisaation jälkihuollon nykytilaa sekä työntekijöiden kehittämisideoita. Pohdimme myös tutkimuksemme luotettavuutta ja eettisyyttä, oppimisprosessiamme sekä tuomme julki jatkotutkimusideoitamme.

2 NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA

Nuoruus on silta lapsuudesta aikuisuuteen, eräänlainen välivaihe, jolloin ei enää olla lapsia, mutta ei vielä aikuisiakaan. Lapsuuden ja nuoruuden raja voidaan määritellä biologisen kypsymisen (sukupuoli kypsyyn), sosiaalisen kypsyyn (vastuu itsestä) tai juridisen täysi-ikäisyyden kautta. (Villko-Riihelä & Laine 2005, 100.)

Nuoruusikä on pitkä elämänvaihe, jonka aikana nuori käy läpi merkittäviä psykososiaalisia muutoksia (Kronqvist, Pulkkinen, 2007, 166). Nuoren suhde itseensä, omaan ulkonäköön, fyysiseen olemukseen muuttuu, samoin minä käsitys, oma ainutkertainen persoonallisuus ja identiteetti muotoutuvat. (Villko-Riihelä & Laine 2005, 100). Nuoruusvaihe tuo mukanaan mahdollisuuksia ja kykyjä rakentaa itsenäisempää elämää, ihmissuhteita ja toteuttaa itseään harrastuksissa, opiskelussa ja työelämässä. (Kronqvist, Pulkkinen 2007, 166).

Myöhäisnuoruudessa nuori pystyy halutessaan uudenlaiseen järkeilyyn ja suunnitteluun. Tässä vaiheessa nuoret alkavat hakeutua vaaratilanteisiin. He etsivät voimakkaita elämyksiä ja käyttäytyvät voimakkaan tunnepitoisesti. Erilaisiin riippuvuuksiin kiinni jääminen on huomattavasti kohonnut riski nuorten parissa. Tällaisia riippuvuuksia ovat muun muassa tupakka, alkoholi, huumeet, pelit ja nettiporno. (Sinkkonen 2010, 40—41.) Kiihkeästi eläminen ja hetkeen tarttuminen on luonteenomaista nuorelle. (Sinkkonen 2010, 17).

Nuoren tapa ilmaista itseään saattaa joskus olla raju ja ristiriitainen, Nuori saattaa antaa ymmärtää, ettei häntä kiinnosta koulu ja kouluttautuminen ammattiin, mutta hän on kuitenkin saattanut käyttää aikaa ja vaivaa omien opiskelumahdollisuuksien selvittämiseen. Ristiriitaisten tuntemusten taustalla on usein haaveita ja toiveita sekä pelkoa ja epävarmuutta. (Kronqvist, Pulkkinen 2007, 169.)

2.1 Nuoruus kehityspsykologian näkökulmasta

Kehitys on laaja-alaista muutosta, jota tapahtuu ihmisen elämän aikana. Tämä tarkoittaa niitä monimutkaisia ja kognitiivisia, sosiaalisia ja emotionaalisia muutoksia, joita ihmisessä tapahtuu ajan mukana. Edellä mainitut muutokset tekevät jokaisesta ihmisestä sen ainutlaatuisen ja persoonallisen yksilön, jollainen kukaan muu ei voi olla. Kehitys voi olla myös muutosta ei-toivottuun suuntaan, kuten epäsosiaalisen käyttäytymisen suuntaan. (Kronqvist, Pulkkinen 2007, 8.)

Nuoruusiän kehitystehtävällä on tärkeä tarkoitus. Sen tarkoituksena on saavuttaa nuoren identiteetti. Identiteetillä eli minuudella tarkoitetaan omasta itsestä luotua eheää kuvaa, jolle on ominaista jatkuvuuden tunne ja itsensä kokeminen. (Himberg ym. 2003, 99.) Nuoren etsiessä yksilöllisyyttä ja erillisyyttä rakentaa hän samalla tuntoa itsestään ja muodostaa käsityksen siitä, kuka hän on (Kronqvist, Pulkkinen 2007, 172).

Piaget'n kehitysteorian mukaan nuori vapautuu konkreettisesta ajattelusta ja kykenee abstraktiin ajatteluun. Hän kykenee myös tekemään oletuksia siitä, mitkä asiat johtavat mihinkin. Tätä kutsutaan hypoteettiseksi päättelyksi. Nuori alkaa myös kyetä tekemään johtopäätöksiä ilmiöistä, mitä puolestaan kutsutaan deduktiiviseksi päättelyksi. Näitä taitoja tarvitaan ongelmanratkaisutilanteissa ja myöhemmin tiedonhankinnassa. (Kronqvist, Pulkkinen 2007, 170.)

Erikson kuvaa nuoruutta nuoruuden keskeisellä kriisillä ja sen ratkaisemisella. (Erkko 2006, 5). Eriksonin mukaan nuoren tulee löytää uusi identiteetti nuoruuden kriisin aikana. (Egidius 1980, 124). Nuoruuden identiteetin kehittymistä voidaan kuvata tapahtumasarjana, jossa nuori tekee päätöksiä ja valintoja yhteiskunnan vaatimusten ja haasteiden mukaan. (Erkko 2006, 5). Päätösten ja valintojen tekeminen näkyy nuoren elämässä erilaisina kriiseinä useilla eri elämänalueilla. Ne näkyvät myös niiden ratkaisuna ja sitoutumisena joihinkin valintoihin. Valinnat johtavat myöhemmin tiettyihin aikuiselämän roolivalintoihin. (Nurmi 1995, 262.) Nuoruuden kriisit esiintyvät jaksoissa, joissa kypsymisellä on hyvin pieni rooli verrattuna lapsen ikäsidonnaisiin kulttuurisiin

vaatimuksiin. Erikssonin teorian mukaan nuoruusiän kriisi ajoittuu 13-18 ikävuodelle. Nuoren vaatimuksina ovat muun muassa sosiaalisten suhteiden muodostaminen. (Erkko 2006, 5.)

Nuoren on sopeuduttava moneen muutokseen nuoruusiän kriisin vaiheessa, muun muassa fyysiseen kehonmuutokseen, koulutustien valintaan ja ystävyysuhteiden vakiinnuttamiseen. Niitä nuoria, jotka ovat epävarmoja itsestään ja joiden on vaikea löytää paikkaansa yhteiskunnassa, uhkaa roolien hajaannus. (Erkko 2006, 5.) Myöhemmin J. Marcia (1980) täydensi ja kehitti Erikssonin teoriaa. Hänen mukaansa nuoruus on kaksivaiheinen tapahtumasarja, jossa nuoret ensin etsivät erilaisia vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia. Vaihtoehdot ja mahdollisuudet liittyvät ammatinvalintaan, ideologiseen sukupuolirooliin ja maailmankuvaan. Tämän jälkeen nuoret tekevät valintoja ja päätöksiä elämänalueillaan sekä sitoutuvat valintoihinsa. (Nurmi 1995, 262.)

2.2 Elämänhallinta nuoruudessa

Elämänhallinnan yhtenä käsitteenä on empowerment, jota on tarkasteltu yksilön voimavarojen käyttöönottona sekä voimavarojen monipuolisena tukemisprosessina ja tuloksena. Empowermentilla voidaan tarkoittaa sosiaalistamisprosessia, yksilön voimavarojen vahvistamista ja sitä, että yksilö sitoutuu aktiivisesti ja vastuullisesti oman itsensä hoitoon. (Eiroja 1999, 8.)

Nuori, jolla on vahva elämänhallinta, sopeutuu elämässään ja hän kokee elämässään tyytyväisyyttä. Nuoren sosiaalinen ympäristö voi tukea hänen elämänhallintansa muodostumista. Yksilön elämäntavat ja tottumukset ovat yhteydessä elämänhallintaan ja terveyteen. Näihin vaikuttavat hänen valintojensa lisäksi kulttuurinen, sosiaalinen ja yhteiskunnallinen tausta. Nuoren elämänhallinnan tunnetta vahvistavat myönteiset elämäkokemukset ja elämäntilanne. Elämänhallinta korostaa subjektiivista orientoitumista omaan elämään. (Eiroja 1999, 9.)

Nuoret kehittävät monenlaisia elämänhallinnallisia selviytymiskeinoja. Selviytymiskeinoina kuuluvat vetäytyminen, itkeminen, mielikuvitus, uni, sairastuminen, taantuminen, provosoiva käyttäytyminen, ennakointi, torjunta ja kieltäminen. (Lämsä 2009, 162.) Selviytymiskeinojen avulla nuori purkaa pahaa oloaan, levottomuuttaan ja hän etsii rentoutunutta oloa. Selviytymiskeinojen avulla nuori pyrkii tavoitteelliseen, kurinalaiseen ja tasapainoiseen elämään. Nuoren matka selviytymiseen on pitkä ja toiveita täynnä. Nuoren toiveet liittyvät terveyteen, itsenäistymiseen, opiskeluun, työhön ja seurusteluun. (Lämsä 2009, 118.)

2.3 Itsenäistyminen nuoruuden tehtävänä

Itsenäistyessään nuori voi päättää omista arjen asioistaan. Itsenäisyyteen kuuluvat kaikki pienimmätkin, monelle itsestään selvät asiat. Nuori pystyy vähitellen ottamaan enemmän vastuuta elämästään, kun arjen ja elämänhallinnan taidot lisääntyvät. Näin ollen muu tuen tarve vähenee ja elämä kokonaisuudessaan helpottuu. (Myllykoski, Melamies, Kangas 2004, 77.) Itsenäistymisvaiheessa oleva nuori tarvitsee erilaisia eväitä elämäänsä. Tärkeää on, että nuori tunnistaa voimavaransa, oppii huolehtimaan itsestään ja että nuori luottaa omaan selviytymiseensä. (Känkkänen 2009, 239.) Itsenäistymistaitojen karttuessa arjessa selviytyminen tulee aikaisempaa helpommaksi ja voimavaroja vapautuu käytettäväksi muihin asioihin kuten työelämään ja opiskeluun. (Myllykoski, Melamies, Kangas 2004, 77).

Jokaisen nuoren itsenäistyminen on yksilöllinen prosessi, jonka kulku riippuu monista tekijöistä, kuten perhetaustasta, nuoren sukupuolesta ja hänen suhteestaan vanhempiinsa. (Sinkkonen 2010, 63). Nuori alkaa irtaantua vanhemmistaan ja luo itsestään itsenäisen ja vastuullisen toimijan (Kronqvist, Pulkkinen 2007, 166). Nuorten irtautumisprosessi ja itsenäistyminen voidaan jakaa kolmeen eri vaiheeseen. Ensimmäinen vaihe on protestivaihe. Tällöin nuori kieltää eron vanhempiinsa ja yrittää palauttaa muuttuvaa suhdettaan heitä kohtaan. Ensimmäisessä vaiheessa onnistuessaan nuori ja vanhemmat ymmärtävät itsenäistymisen kuuluvan normaaliin elämään. Toista vaihetta

kutsutaan hajoamisvaiheeksi, jolloin nuori on hyväksynyt vanhempiin ja muihin ihmisiin muuttuneet suhteet. Kolmannessa vaiheessa eli uudelleenjäsentämisvaiheessa, nuoren ihmissuhteet alkavat rakentua uudelleen. (Himberg ym. 2003, 95.) Toiselle paikkakunnalle opiskelemaan lähteminen tai armeijaan lähtö ovat sopivia erkaantumis- ja itsenäistymisvaiheita nuoren aikuistumisessa. Tällöin nuori pääsee ensimmäistä kertaa kokeilemaan omia siipiään, saa mahdollisesti uusia kavereita ja kehittää omaa asennettaan elämiseen ja maailmassa olemiseen. (Haarakangas 2011, 54.)

Aikuistuva nuori muuttaa erillisyyden tunteen itsenäisyydeksi. Yksilöitymisen kokemus tarkoittaa voimistunutta tunnetta omasta erillisyydestä, itseystä ja tahdosta. Yksilöitymisessä nuori tuntee itse päättävänsä asioistaan, olevansa vastuussa omista teoistaan ja elävänsä omaa elämäänsä. Onnistunut itsenäistyminen perustuu varhaislapsuuden suotuisiin vuorovaikutuskokemuksiin. Nuori siirtyy uusiin ihmissuhteisiin entisten suhteiden turvin. (Himberg ym. 2003, 97.)

Nuoren lähestyessä aikuisuuden vaatimuksia hänen tulee oppia ottamaan itseltään täysi vastuu lähes jokaisella elämänalalla. Tämä edellyttää sitä, että hän ottaa hallintaansa uusia kykyjä ja aikuisyhteisöjen käytäntöjen hallintaa. Tässä kehityksen vaiheessa nuorella on edessä valinta siitä, mihin elämäntyöhön aikoo pyrkiä. Nuoret laajentavat ja vahvistavat pystyvyyden tunnettaan oppimalla, miten toimitaan onnistuneesti sekä hankalien asioiden kanssa, joissa he ovat harjaantumattomia, että suotuisien elämäntapahtumien kanssa. Nuorelle vaikeuksien voittaminen luo vahvan uskon omiin kykyihin ja siitä syntyy kestävyyttä uusien vaikeuksien kohtaamiseen. Mikäli nuori ei koe lainkaan vaikeita ja pulmallisia tilanteita, hän saa vähäisiä valmiuksia selviytyä vastoinkäymisistä. (Bandura 2002, 67–68.)

Nykyään nuorten elämän riskit liittyvät ennen kaikkea ongelmiin sosiaalisissa suhteissa ja sosiaalisten suhteiden puutteisiin. Nuorilla on valtavasti paineita selviytyä itsenäiseen elämään ja vielä vaikeammaksi sen tekee asuminen ja eläminen laitossympäristössä. Laitoksessa asuvilla nuorilla on usein huonot valmiudet selviytyä itsenäiseen elämään. (Lämsä 2009, 21.)

3 LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLTO JA JÄLKIHUOLTO KÄSIKÄDESSÄ

Lapsen oikeus ja etu erityiseen suojeluun perustuu YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen. Kun lapsen elinolosuhteet eivät kykene vastaamaan lapsen tarpeisiin eikä lapsen etu toteudu toivotulla tavalla, on yhteiskunnalla oikeus ja velvollisuus puuttua lapsen elämään. Yhtä oikeaa tapaa lapsen suojeluun ei löydy, vaan toimenpiteitä tulee harkita aina henkilökohtaisesti. (Puonti, Saarnio & Hujala 2004, 3.)

Lastensuojelu on lasten oikeuksien ja hyvinvoinnin turvaamista ja edistämistä. (Bardy 2009, 11). Lastensuojelu voidaan ymmärtää lastensuojelulain perusteella lapsi- ja perhekeskeiseksi sosiaalityöksi. Sen tarkoituksena on tukea lapsia ja heidän perheitään, sekä auttaa selviytymään ongelmistaan ja kasvamaan tasapainoiseen elämään. (Mikkola 2004, 61.)

3.1 Sijais- ja jälkihuolto

Sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun tai kiireellisesti sijoitetun lapsen hoidon järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuollon lähtökohtana on valinta oikeasta sijaishuoltopaikasta lapsen yksilöllisiin tarpeisiin perustuen (Kananoja, Karjalainen, Laiho, Lähtinen, Marjamäki, Sarvimäki, Seppänen 2007, 158.) Sijaishuollon päämääränä on lapsen hyvä hoito, huolto ja kasvatus. (Valvira 2012, 3). Sijaishuolto tulisi nähdä jälkihuollon kanssa kokonaisuutena. (Känkänen 2009, 238).

Sijaishuollon muotoja ovat mm. laitoshuolto, perhehoito, ammatillinen perhekoti tai muu lapsen tarpeiden mukainen sijoitusmuoto. (Saastamoinen 2010, 7). Vuoden 2012 alusta lähtien perhehoidosta on tullut ensisijainen sijaishuollon muoto. Lapsen sijaishuolto tulisi lakimuutoksen mukaan järjestää ensisijaisesti

muuten kuin laitoshuoltona eli päätöstä tehdessä selvitetään mahdollisuudet perhehoidosta. (Sosiaaliportti 2012.) Lapsen iällä ei ole lähtökohtaisesti merkitystä sijaishuoltopaikan valinnassa, vaan kyse on aina lapsikohtaisesta harkinnasta. Sijaishuolto paikkaa valitessa tulee huomioida, että lapsi saa siellä tarpeen mukaista hoitoa ja huolenpitoa voidaan järjestää. Lapsen yksilölliset tarpeet ja lapsen etu ovat keskeisinä periaatteina sijaishuoltomuodon valinnassa. Sijoittava kunta on vastuussa siitä, että lapselle valitaan hänen tarpeisiinsa parhaiten vastaava sijaishuoltopaikka. (Saastamoinen 2010, 7.)

Sijaishuollon loppuminen ja jälkihuoltoon siirtyminen voi joidenkin nuorten kohdalla merkitä monien tärkeiden ihmissuhteiden katkeamista. Sijaishuollon aikana nuori on saattanut asua useitakin vuosia sijoituspaikkakunnallaan ja voi joutua muuttamaan tukiasuntoon takaisin kotipaikkakunnalleen. Suhde nuorta hoitaviin aikuisiin on voinut muodostua todella läheiseksi kuin myös suhde muihin sijoitus paikassa asuviin nuoriin. Nuori on saattanut saada ystäviä sijoituspaikkakunnaltaan. Lähtiessään sijaishuoltopaikasta nuori saattaa joutua aloittamaan kaiken uudestaan, esimerkiksi luomaan uusia ihmissuhteita, tutustumaan uuteen asuinpaikkaan tai hankkimaan uuden opiskelu- tai työpaikan. (Kivinen 2009, 4.)

Lastensuojelun sijaishuollon päätyttyä kunnan sosiaalitoimen on järjestettävä nuorelle jälkihuolto. Jälkihuollon avulla tuetaan nuorta ja hänen vanhempiaan tai muita kasvattajia. (Taskinen 2010, 150.) Laki velvoittaa kunnan järjestämään jälkihuollon sellaiselle nuorelle, joka on ollut sijaishuollossa, kun hän täyttää 18 vuotta. Kunnan jälkihuoltovelvollisuus kestää siihen saakka, kun nuori täyttää 21 vuotta. (Ihalainen & Kettunen 2006, 89.) Jälkihuollon erottaa sijaishuollosta se, että jälkihuolto on asiakkaalle vapaaehtoista. (Laaksonen 2004, 260). Jälkihuoltotarvetta arvioitaessa on huomioitava lapsen tai nuoren ikä, hänen erityiset tarpeensa terveydenhuollon järjestämiselle, tarve itsenäistymistä edesauttaviin tukitoimiin ja muut yksilölliset tarpeet. (Räty 2007, 45).

Lastensuojelulain (417/2007) 35, § mukaan jälkihuoltanuorella on subjektiivinen oikeus asuntoon, jonka nuoren sijoittanut kunta on velvollinen järjestämään hänelle jälkihuollon ajaksi. Nuoren tuen tarve ja määrä ovat keskeisiä asunnon

valintaan vaikuttavia tekijöitä. Asumisvaihtoehtoina tulevat tavallisimmin kysymykseen itsenäinen asuminen omassa vuokra-asunnossa tai tuettu asuminen. Myös sijoituksen jatkaminen sijaishuoltopaikassa 18 ikävuoden jälkeen tai muuttaminen takaisin vanhempien luo voivat tulla kyseeseen. (Laaksonen 2004, 31–36.) Jälkihuolto päättyy, kun lapsi tai nuori selviytyy ilman lastensuojelun apua. Jälkihuoltokin tapahtuu suunnitelmallisesti, niin, että kaikki ovat siitä tietoisia. Samalla arvioidaan jälkihuollon onnistuminen. (Laaksonen 2004, 263.)

3.2 Jälkihuoltosuunnitelma

Jälkihuollon järjestäminen perustuu aina suunnitelmaan, joka tehdään lapsen ja hänen huoltajansa tai nuoren kanssa. Jälkihuollon tarkoituksena on sijaishuollon tai pitkän avohuollon sijoituksen jälkeen tukea lasta ja nuorta hänen kasvuunsa aikuisuuteen ja vastuullisuuteen. (Räty 2007,45.)

Jälkihuollon suunnittelu vaiheessa tavoitteeksi nousee uuden elämänvaiheen kokonaisuuden hahmottaminen ja kirjaaminen suunnitelmaksi lapsen tai nuoren ja hänen lähiverkostonsa kanssa. Luotettava aikuissuhde on lapsen tai nuoren tukemisessa tärkeää. Näissä vuorovaikutustilanteissa aikuinen voi tukea lasta psykososiaalisesti. Lapsi tai nuori voi tarvita apua asumiseen, koulunkäyntiin tai työhön, harrastuksiin ja vapaa-aikaan tai taloudelliseen tilanteeseen. Lähiverkoston tukemisen tavoitteena on vahvistaa sitä, niin että se sitoutuu ja pystyy tukemaan lasta tai nuorta jälkihuollon aikana ja sen loputtua. Lastensuojeluyksikössä tämä tarkoittaa sitä, että siellä varataan aikaa ja määritellään keinot yhteydenpitoon lähiverkoston kanssa. (Laaksonen 2004, 263.)

Lain mukaan nuorelle pitää tehdä asiakassuunnitelma jälkihuollosta. Suunnitelmassa tulee olla nuoren avun tarve ja käytettävissä olevat tuet ja palvelut. (Kivinen 2009, 7.) Useimpien jälkihuollossa olevien nuorten tapauksissa nuoren asuinpaikka, toimijoiden joukko ja vastuut muuttuvat. Tämän vuoksi on tärkeää tehdä kokonaissuunnitelma. Jälkihuoltosuunnitelmaa tehtäessä nuoren rooli tavoitteiden asettajana ja toteuttajana on keskeinen. Nuori kokee usein hyvän jälkihuoltosuunnitelman tekemisen luottamuksen osoituksena itseään kohtaan.

Käytännössä jälkihuoltosuunnitelma avaa prosessin osia yksilöllisesti, eli nuoren kanssa sovitaan miten eri asiat näkyvät juuri hänen elämässään. (Laaksonen 2004, 18-19.) Jälkihuollon päättyessä tulee sosiaalityöntekijän tehdä tarvittaessa yhdessä nuoren kanssa suunnitelma hänen jatkostaan. Suunnitelmaan kirjataan ne palvelut ja tukitoimet, jotka nuorella on käytössä jälkihuollon päätymisen jälkeen. (Kivinen 2009, 7.)

3.3 Itsenäistymisen tukeminen jälkihuoltotyössä

Jälkihuollon tavoitteena on saattaa nuori itsenäiseen elämään. (Puonti, Saarnio & Hujala 2004, 263). Ihmisen voimavarojen ja toiminnan mahdollisuuksien edistäminen tulisi olla jälkihuoltotyöskentelyn lähtökohtana. (Tyynelä 2009, 15). Tällöin nuoren tavoitteena on tulla toimeen itsenäisesti aikuisena, jolla on oma sosiaalinen verkosto tukena. Yhteiskunnalla on velvollisuus kantaa vastuu siitä, että sijoitetun lapsen ja nuoren lähiverkoston sekä lapsen tai nuoren omat siivet kantavat sijoituksen jälkeen. (Puonti, Saarnio & Hujala 2004, 263.) Jälkihuolto voi merkitä riittävän taloudellisen tuen järjestämistä lapsen tai nuoren jälkihuollollisen tarpeen mukaisessa laajuudessa. Se sisältää joka tapauksessa aina riittävän ammatillisen sosiaalityön tarjoamista sekä sen järjestämistä lapselle ja nuorelle. (Räty 2007, 45.)

Lastensuojeluyksikön jälkihuoltotyön ohjaajan tulee olla aidosti mukana nuoren arjessa. Ohjaajan tulisi tukea nuorta arjenhallinnan opettelussa, kuten rahan käytön suunnittelussa, asunnon hankkimisessa ja virastoasioiden hoitamisessa. Lisäksi ohjaajan tulee tukea nuorta säännöllisen vuorokausirytmien noudattamisessa, sekä mielekkään toiminnan ja tekemisen löytämisessä. Tarpeen vaatiessa ohjaaja on nuoren tukena verkostotyöskentelyssä. Ohjaaja tekee aktiivisesti yhteistyötä nuoren lähiverkoston kanssa. (Tyynelä 2009, 15.)

Nuorta arvostava ja kunnioittava asenne on omaohjaajatyöskentelyn tärkein arvo. Omaohjaajatyöskentely on vuorovaikutussuhde, jossa aikuinen pyrkii pääsemään perille lapsen omista valintoja ohjaavista arvoista, tavoitteista ja tavoittelun muutoksen merkityksestä. Omaohjaajuus rakentaa yhteistyösuhdetta, rohkaisee lasta muutokseen, voimaannuttaa, luo toiveikkuutta ja lujittaa mahdol-

lisuutta asioiden avoimeen tarkasteluun. Nuori motivoituu omien pyrkimystensä ja arvojensa suunnassa, sekä omista lähtökohdistaan. (Kauppi 2012, 10–11.)

Haavoitetun nuoren kohtaamisessa tärkeää on se, että edetään nuoren maailmasta käsin ja nuoren ehdoilla. Tällöin nuori voi määritellä millaisessa yhteistyössä haluaa olla ja milloin hän on valmis vuorovaikutukseen. Kun asioissa edetään riittävän pienin askelin ja täysin nuoren ehdoilla, erilaiset vuorovaikutustilanteet eivät muodostu nuorelle liian vaikeiksi. (Lämsä & Takala 2009, 189.)

Työntekijän tulisi olla avoin ja aito nuorta kohtaan vuorovaikutustilanteissa. Nuoren kanssa työskennellessä se on tärkeä ominaisuus. Jotta työntekijän ja nuoren välille voi syntyä tiivis vuorovaikutussuhde tarvitsee nuori jotain todellista johon tarttua ohjaajassa. Näin nuori pystyy rakentamaan luottamuksen ohjaajaa kohtaan. (Hynynen 2009, 86.)

Yhteisen toiminnan avulla saadut kokemukset siitä, että aikuinen on kiinnostunut nuorista ja heidän elämästään, ovat nuorille tärkeitä. Aikuisen on oltava valmis kuuntelemaan tärkeitä asioita nuoren elämästä, käsitteliä asia mitä tahansa. Kun aikuinen antaa nuorelle aikaa puhua itselleen tärkeistä asioista, vaikeammista asioistakin puhuminen tulee helpommaksi. (Lämsä & Takala 2009, 190.)

Aikuistumiseen ja itsenäiseen elämään siirtymiseen kuuluu omasta päätösvallasta nauttiminen ja vapauden tunne sekä irrottautuminen ohjaavista ja kasvattavista aikuisista. Itsenäiseen elämään tarvittavan uskalluksen ja yrittämisen taustalle tarvitaan paljon turvallisuuden tunnetta. Turvallisuuden tunne syntyy, kun nuori tietää, että joku on kiinnostunut siitä, mitä hänelle kuuluu. Sosiaalipalveluiden parissa olevalla nuorella on tavallista suurempi riski syrjäytymiseen. Tukemalla ja vahvistamalla nuoren tulevaisuuden näkymiä tuetaan samalla nuoren mahdollisuuksia ottaa kokonaan käyttöön omat resurssinsa. (Laaksonen 2004, 10–11.)

Uusien asioiden opettelu, itsenäistyminen ja vastuun ottaminen voivat tuntua nuoresta pelottavilta ja vaikeilta. Ne helpottuvat usein, jos nuori saa työntekijältä

tukea ja nuoren itsetunto on vahva. Ymmärtävä sosiaalinen ympäristö nuoren ympärillä mahdollistaa sen, että hänen on helppo olla oma itsensä ja nauttia elämästä. Ihmiset, jotka hyväksyvät ja kannustavat nuorta olemaan sellainen kuin hän on, saa nuoren tuntemaan itsensä ja mielipiteensä tärkeäksi ja tällöin hän pystyy toteuttamaan itseään. Nuoren itsetunto vahvistuu myös tällaisessa ilmapiirissä, ja hän saa rohkeutta ja motivoituu yrittämään hänelle vaikeitakin asioita. (Myllykoski, Melamies & Kangas 2004, 82.)

Tukiasunnossa asuva nuori saa asunnon lisäksi tukea asumisessa ja elämisessä esimerkiksi asumisohjaajalta tai sosiaalityöntekijältä, jota nuori tapaa säännöllisesti. Asumisen ja elämisen tukena nuori saa tukea arkipäivän asioissa, kuten kodinhoidossa, ruoanlaitossa ja järjestyssääntöjen noudattamisessa tai raha-asioiden hoidossa ja viranomaisten kanssa asiointissa. (Laaksonen 2004, 32–33.)

3.4 Itsenäistymisen tukemisen välineitä ja menetelmiä

Nuoren itsenäistymisen ja hänen kanssaan työskentelevien henkilöiden tueksi on kehitetty erilaisia työskentelymenetelmiä. Näistä esimerkkeinä olemme avanneet Umbrella- työkirjamenetelmän ja itsenäistyvän nuoren roolikartan. Valitsimme nämä työskentelymenetelmät, koska tekemissämme haastatteluissa tuli ilmi, että näitä menetelmiä käytetään jälkihuoltotyön tukena monessa Mehiläisen lastensuojeluyksikössä.

Umbrella-työkirjamenetelmän ovat kehittäneet lastenkodissa työskentelevät työntekijät. Kirja sisältää lastenkodissa käytettäviä omaohjaajatyön keskeiset tavoitteet ja työtehtävät. Kirja sisältää myös käytännön keinoja ja materiaaleja lasten ja nuorten kanssa tehtävään identiteettityöhön sekä arjen taitojen oppimiseen. (Timonen-Kallio 2010, 4.) Umbrella- työkirjatyöskentelyn tarkoituksena ja tavoitteena on täydentää hoito- ja kasvatussuunnitelma toimintasuunnitelmaksi, jossa näkyy miten kunkin nuoren kohdalla itsenäisen elämän taitojen oppiminen ja arjen toiminnot toteutuvat. Työkirjatyöskentely voidaan aloittaa silloin, kun nuori alkaa hyötyä siitä. (Laaksonen 2004, 52.)

Itsenäistyvän nuoren roolikartta on kehitetty selventämään niitä rooleja, joita nuorella itsellään on. Itsenäistyvän nuoren roolikartta on työväline, jonka avulla hahmotetaan nuoren valmiuksia itsenäiseen elämään. Nuori merkkää karttaan plussilla ja miinuksilla ne kohdat, jotka häneltä onnistuvat ja mitkä eivät. Kartan avulla selvitetään, missä asioissa nuori tarvitsee vielä tukea ja mikä jo onnistuu. (Laaksonen 2004,49.)

4 LASTENSUOJELU LAITOKSIIN SIJOITETTujen NUORTEN KANSSA TEHTÄVÄ JÄLKIHOULTOTYÖ

Lastensuojelutyön tärkeintä aluetta on vuorovaikutus eri-ikäisten lasten, heidän vanhempiansa ja läheistensä kanssa. Lastensuojelun asiakastyössä työntekijä kokee onnistumisia ja näkee ongelmien poistuvan tai helpottuvan, mutta eri ilmiöt ja niissä vallitsevat tunteet vaativat työntekijää jatkuvasti arvioimaan omia arvojaan ja auttamismahdollisuuksiaan. (Kananoja, Karjalainen, Laiho, Lähteinen, Marjamäki, Sarvimäki, Seppänen 2007, 136–137.)

4.1 Työskentely lastensuojelulaitoksessa

Lastensuojelulaitokset ovat yksi osa sijaishuoltoa. Lastensuojelulaitosten tehtävä on auttaa niitä nuoria ja lapsia, jotka eivät kotonaan saa riittävää huolenpitoa ja kasvatusta. Laitokset tarjoavat olosuhteet koulutuksellisen, terapeutin ja elämäntaitoihin liittyvän tuen antamiselle. Niiden tarkoituksena on korvata tai täydentää lapsen tai nuoren läheisiä, kotia sekä, huolta pitäviä ja kasvattavia suhteita. (Reinikainen 2009, 9–10.)

Lastensuojelulaitosten henkilökunnalla tulee olla riittävä pätevyys tehtävänsä. Tämä on määritelty lastensuojelulain 60§:ssä. Lastensuojelulaitosten henkilöstöltä vaaditaan laaja-alaista ammattitaitoa, sekä kykyä työskennellä haastavissa tilanteissa. Heiltä vaaditaan myös kykyä pitkäjänteiseen työskentelyyn tilanteissa, joissa pitkäaikaisen työskentelyn seurauksena on odotettavissa tuloksia

(Saastamoinen 2010, 99.) Lastensuojelutyössä työntekijä joutuu puuttumaan ihmisten yksityisyyteen. Työntekijä tekee päätöksiä joita lastensuojelulaki ohjaa ja velvoittaa. (Laitinen & Pohjola 2010, 111.)

Lastensuojelulaitoksia, joissa järjestetään lapsen sijaishuoltoa ja laitoshuoltoa ovat lastenkodit, nuorisokodit sekä koulukodit. Näiden lisäksi lastensuojelulain mukaan myös vastaanottokoteja ja muita laitosluvan saaneita ammatillisia perhekoteja voidaan kutsua lastensuojelulaitoksiksi. Lastensuojelulaitoksia ylläpitävät yleisimmin valtio, kunnat tai yksityiset yhteisöt. (Saastamoinen 2010, 89–90.)

Lastensuojeluyksikössä kasvamisen tavoitteena on, että kasvatuksen ja hoidon kaikki eri osa-alueet tullaan toteuttamaan lapsen tarpeiden mukaan. Tämä edellyttää sitä, että lastensuojeluyksikkö ja sen työntekijät ovat määritelleet mitä tarkoittavat hyvä hoito ja kasvatusta ja miten niitä toteutetaan. Sijoitetulle lapselle tehdään asiakassuunnitelma. Arkielämän tarpeista ja säännöllisyydestä sekä lapsen turvallisuudesta, rajoista ja valvonnasta huolehtiminen, myönteisen vuorovaikutuksen ja ihmissuhteiden varmistaminen sekä lapsen kasvamisen ja itenäistymisen tukeminen ovat hoidon ja kasvatuksen osa-alueita. (Laaksonen 2004, 262.)

Lastensuojelulaitoksen ohjaaja on selkeästi auktoriteetti, joka asettaa nuorelle säännöt ja rajat. Jos nuori ei noudata sääntöjä ohjaaja päättää seuraamuksista ja sanktioista. Ohjaajan työnkuvaan kuuluu myös arjesta ja nuoren perustarpeista huolehtiminen. Ajoittain työ on varsin mekaanista, joka johtuu siitä että arki lastensuojeluyksiköissä on vahvasti strukturoitua. (Hynynen 2009, 81.)

4.2 Nuoren osallisuuden huomioiminen jälkihuollossa

Kaikessa lapsen kanssa tehtävässä työssä on huomioitava lapsen osallisuus. Lainsäädännöllä on turvattu lapsen oikeus osallistua kaikkiin häntä koskeviin asioihin. (Saastamoinen 2010, 66.) Lasten ihmisoikeus on osallistua itseä koskevien asioiden käsittelyyn. Lapsille ja nuorille omien asioiden hoitamiseen

osallistuminen voi antaa kokemuksia kuulluksi tulemisesta, omien mielipiteiden ja ajatusten arvokkuudesta ja että he voivat itse vaikuttaa omiin asioihinsa. Omiin asioihin vaikuttaminen voi olla lapselle ja nuorelle hyvin voimaannuttavaa. (Oranen 2008,16.)

Nuoren osallisuudesta puhuttaessa osallisuudella tarkoitetaan nuoren mielipiteen selvittämistä ja kuulemistä, sekä hänen puhevallan käyttämistä ja mahdollisuutta käyttää edunvalvojaa. (Saastamoinen 2010, 66.) Mitä enemmän nuoret vaikuttavat päätöksiin, sitä enemmän heidän ajatellaan olevan osallisia toiminnassa. Osallisuus koostuu oikeudesta saada tietoa itseä koskevista asioista ja mahdollisuudesta vaikuttaa niihin. Nuorten osallisuutta tarkastellaan yleensä suhteessa aikuisten käyttämään valtaan. (Oranen 2008, 9.)

Lastensuojelun piirissä olevilla nuorilla voi olla ajatuksia siitä, että elämässä ollaan ”kohtalon” armoilla, ja siksi juuri heille mahdollisuus vaikuttaa omiin asioihin voi olla erityisen merkityksellistä. Tämä lisäksi erilaiset osallistumisen muodot mahdollistavat myös erilaisia oppimisen mahdollisuuksia, kuten sosiaalisten taitojen ja itsensä ilmaisun valmiuksien harjoittelua. (Oranen 2008,16.) Työssä on kuitenkin huomioitava, että saattaa olla tilanteita, joissa lapsi ei osaa arvioida omaa tilannettaan. (Saastamoinen 2010, 66).

5 MEHILÄINEN-ORGANISAATIO

Yksi Suomen suurimmista yksityisistä terveys- ja sosiaalipalvelualan yrityksistä on Mehiläinen-organisaatio. Mehiläisen palvelun ydin on hyvä, laadukas ja ihmisarvoinen elämä jokaisessa elämänkaaren vaiheessa. Mehiläisen arvoja ovat vastuullisuus, asiantuntijuus ja ainutlaatuisuus. Arvot toimivat konsernin toiminnan perustana ja suunnan ohjaajina. (Kauppi 2012, 5.)

5.1 Mehiläisen lastensuojelu

Mehiläisen lastensuojelu on jatkuvasti ollut vahvassa kehitysvaiheessa. Nykyään Mehiläinen-organisaatiolla on 14 lastensuojeluyksikköä. Yksiköt ovat pääasiassa 14-paikkaisia paria poikkeusta lukuun ottamatta. Paikkoja sijoitusta tarvitseville lapsille ja nuorille on yhteensä noin 200. (Kauppi 2012, 7.) Mehiläisen lastensuojeluyksiköihin ohjautuu lapsia avohuollon sijoituksen, kiireellisen sijoituksen sekä huostaanoton kautta (Kauppi 2012, 12).

Kehittämisen alla Mehiläinen-organisaation lastensuojelutyössä syksystä 2010 alkaen ovat olleet kouluyhteistyö, perheiden kanssa tehtävä työ ja jälkihuolto. Mehiläisessä panostetaan läpinäkyvään ja avoimeen työskentelyyn, sekä laadukkaaseen lastensuojeluun. Mehiläinen organisaatio tekee aktiivisesti kuntien kanssa yhteistyötä ja pohtii kuntien kanssa yhdessä toimivia ratkaisuja haasteellisiin lastensuojelutilanteisiin. Mehiläinen organisaatiossa korostetaan sitoutunutta asennetta, lapsen ja perheen arvostavaa kohtaamista ja halua rakentaa sekä vahvistaa yhtenäistä konseptia. (Kauppi 2012, 8.)

Jälkihuoltoon siirtyviä nuoria tuetaan järjestämällä jälkihuoltoryhmiä Mehiläinen lastensuojelu yksiköissä. Ryhmien avulla tuetaan nuorten mahdollisuuksia har-

joitella itsenäistymistä sekä tukemalla heitä itsenäiseen asumiseen siirryttyä. (Kauppi 2012, 12.)

5.2 Mehiläisen jälkihuollon kehittäminen tänään

Mehiläinen organisaatiossa jälkihuolto koetaan erittäin tärkeäksi. Jälkihuolto mahdollistaa takana olleen sijoituksen jatkumon ja hyödyn, sillä se tuo itsenäistyvälle nuorelle hänen kaipaamaansa tukea ja turvaa. Ihanteelliseksi jälkihuoloksi Mehiläisessä koetaan systemaattinen ja johdonmukainen jälkihuollon jatkumo, johon itsenäistyvät nuoret ovat motivoituneita ja sitoutuneita. (Rahko 2012.)

Mehiläisen jälkihuoltoa on kehitetty rakentamalla jälkihuoltorunkoa ja useissa yksiköissä on nimetty jälkihuollon työntekijä, jonka vastuulla on jälkihuollon toteutuminen. Jälkihuoltoon on kehitetty vertaisryhmätoimintaa, jota toteutetaan useissa Mehiläisen yksiköissä. (Rahko 2012.)

Tällä hetkellä Mehiläinen kehittää jälkihuoltoa kartoittamalla jo olemassa olevaa jälkihuollon mallia. Tavoitteena on kehittää jälkihuollon malli, joka toimii samankaltaisesti kaikissa Mehiläisen lastensuojeluyksiköissä. Kehitteillä on myös jälkihuollon polkuun liittyvä kirja nuorille. Jälkihuoltoa pyritään kehittämään myös tutustumalla muihin olemassa oleviin jälkihuollon työskentelytapoihin. (Rahko 2012.)

6 AIEMMAT TUTKIMUKSET JA OPINNÄYTETYÖT

Opinnäytetyömme teemaan liittyy useita tutkimuksia ja opinnäytetöitä. Useat työt käsittelevät jälkihuollon kehittämistä sosiaalityöntekijöiden ja sijaishuollossa olleiden nuorten näkökulmasta.

Päivi Känkäsen ja Sari Laaksosen (2006) raportissa ”Selvitys sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista”, he tuovat esille, että jälkihuollon järjestäminen on yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti järkevää. Sen avulla ehkäistäisiin nuoren syrjäytymistä. Känkäsen ja Laaksosen mukaan nuori tarvitsee sijoituksen jälkeen vierelleen ohjaavan aikuisen, joka auttaa nuorta silloin, kun nuori kohtaa vaikeuksia. Raportissa käy ilmi, että jälkihuolto ja sen toteuttaminen on hyvin kirjavaa eri Suomen kunnissa.

Sirpa Kyllösen ja Erja Roth-Schulmanin (2007) opinnäytetyössä ilmeni, että sosiaalityöntekijöiden mielestä itsenäiseen elämään muuttava nuori tarvitsee ympärilleen tukea ja verkostoja. Sosiaalityöntekijät olisivat halunneet, että nuorta tuettaisiin enemmän arjessa selviytymisessä omaan asuntoon muuttamisen jälkeen. Opinnäytetyössä tuli myös esille se, että sosiaalityöntekijät tarvitsevat yleistä ohjeistusta ja prosessikuvausta jälkihuollosta. Yhtenäinen ohjeistus auttaa selkiyttämään jälkihuoltotyötä ja jälkihuollon prosessin kuvaus auttaa jälkihuollon hahmottamista osana jälkihuoltoprosessia. Ohjeistus auttaa myös selvittämään jälkihuoltoa nuorelle ja tämän vanhemmille. Yhtenäisen ohjeistuksen tarvetta tukee myös Jonna Laitosen (2006) pro gradu-työ, jossa hän kuvaa sitä, että sosiaalityöntekijät tarvitsevat yhtenäistä toimintamallia ja selkeitä ohjeita jälkihuoltotyöstä. Känkäsen ja Laaksosen raportissa tulee julki, että jälkihuoltotyön järjestäminen on yhden työntekijän tiedon ja taitojen varassa.

Laitonen (2006) esittelee työssään sitä, että jälkihuollon toteuttamista vaikeuttaa resurssien puute. Etelä-Karjalan lastensuojelun jälkihuollon kehittämishankkeen loppuraportissa (2008) määrärahojen niukkuus nähdään myös ongelmana. Raportissa todetaan, että jälkihuollon palvelujärjestelmä on vaikeaselkoinen ja nuorten sitoutuminen suunnitelmalliseen jälkihuoltotyöhön on heikkoa.

Paulina Kokkosen (2005) pro gradu-työssä ilmenee, että nuoret eivät aina ole olleet tietoisia oikeuksistaan ja jälkihuolto- käsitteenä oli ollut heille vieras. Kokkonen oli tutkinut myös sitä mitä nuoret tarvitsevat jälkihuoltotyöltä ja erään nuoren vastaus oli ollut, että keskusteluapua. Martina Röntyn (2012) opinnäytetyö tukee Kokkosen tutkimusta. Röntyn opinnäytetyöstä tulee ilmi, että nuoret eivät olleet ymmärtäneet mitä jälkihuolto on ja mitä siihen kuuluu. Rönty tuo myös

esille, että nuoret tarvitsevat apua virastoissa toimimiseen, sekä opiskelu ja työasioiden hoitamiseen. Keskusteluapuun oli myös tarvetta.

Opinnäytetyössämme tutkimuksen kohderyhmänä ovat Mehiläisen lastensuojeluyksiköissä työskentelevät työntekijät. Edellä mainituissa tutkimuksissa tutkimuksen kohderyhmänä ovat olleet sosiaalityöntekijät, sekä jälkihuollon piirissä olevat nuoret, joten tutkimuksemme on tehty aiempiin tutkimuksiin nähden eri näkökulmasta.

7 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN KUVAUS

Tässä kappaleessa kuvaamme opinnäytetyöprosessimme vaiheita sekä esittelemme ja perustelemme siinä käyttämiämme menetelmiä.

7.1 Tutkimuksen tarkoitus ja toteutus

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tutkia Mehiläinen organisaation lastensuojeluyksiköissä itsenäistyvien nuorten kanssa tehtävää jälkihuoltotyötä. Tutkimuskysymyksemme on itsenäistyvän nuoren kanssa tehtävä jälkihuoltotyö ja sen toteutuminen Mehiläisen lastensuojeluyksiköissä. Jaoimme tutkimuskysymyksemme kolmeen eri teemaan, joihin halusimme haastattelukysymysten kautta vastauksen. Tutkimuksen teemat olivat seuraavat:

- Mitä haasteita ja kehittämisen paikkoja työntekijät näkevät mehiläisen lastensuojelun jälkihuoltotyössä?
- Miten/ Millä keinoin itsenäistymistä tuetaan osana jälkihuoltotyötä?
- Kuinka nuoren osallisuutta huomioidaan Mehiläisen jälkihuoltotyössä?

Mehiläisen lastensuojeluyksiköitä sijaitsee ympäri Suomen ja me päädyimme rajaamaan tutkimuksemme viiteen eri maakunnassa sijaitsevaan yksikköön. Valitsimme tutkittavat yksiköt, yhdessä Mehiläisen konseptipäällikön kanssa.

Yksiköt valikoituivat tutkimukseemme sillä perusteella, että niissä tehdään jälkihuoltotyötä. Konseptipäällikön toiveena oli, että otamme tutkimukseemme mukaan myös erityisyksikköjä, joissa tehdään jälkihuoltotyötä. Opinnäytetyön ideaa kehitimme yhdessä Mehiläisen konseptipäällikön kanssa vuoden 2012 alussa. Tapaamisessamme heräsi keskustelua siitä, teemmekö opinnäytetyön työntekijä vai asiakasnäkökulmasta. Päädyimme työntekijä-näkökulmaan, koska koimme että jälkihuoltoa tekevät työntekijät ovat asiantuntijoita tutkimassamme aiheessa ja heidän avullaan jälkihuoltotyön haasteet tulisivat esiin. Halusimme myös rajata tutkimuksemme työntekijänäkökulmaan, koska työntekijä näkökulmasta ei ole tehty tutkimuksia jälkihuoltoon liittyen. Tutkimuksen edetessä tuli ilmi, että jälkihuoltotyö on jatkuvan kehityksen alla ja haastattelemamme työntekijät kokivat opinnäytetyömme aiheen tarpeelliseksi.

Teimme toimeksiantosopimuksen (liite 1) Mehiläinen organisaation kanssa varsinaisen idean löydyttyä helmikuussa 2012. Toimeksiantosopimuksen yhteydessä teimme myös sopimuksen opinnäyteyhteistyöstä (liite 2) Mehiläinen organisaation kanssa ja meille nimettiin ohjaaja Pohjois-Karjalan yksiköstä.

7.2 Tutkimusaineiston kerääminen ja menetelmät

Valitsimme opinnäytetyömme tutkimusotteeksi laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen. Kvalitatiivisella, eli laadullisella aineistolla pelkistetyimmillään tarkoitetaan aineistoa, joka on tekstiä. Teksti on voinut syntyä tutkijasta riippuen tai riippumatta esimerkkinä haastattelut ja päiväkirjat. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimussuunnitelma elää tutkimuksen mukana. Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein pieneen määrään tapauksia ja niitä pyritään analysoimaan mahdollisimman perusteellisesti. Laadullisessa tutkimuksessa olennaista ei olekaan aineiston määrä, vaan sen laatu (Eskola & Suoranta 1998, 15—20.)

Tutkimusaineiston keräsimme haastatteleamalla Mehiläisen organisaation jälkihuollon työntekijöitä. Haastattelut toteutimme syyskuussa 2012. Haastatteluista neljä toteutimme puhelinhaastatteluina ja yhden haastattelun haastateltavan kanssa kasvotusten. Haastattelemiemme työntekijöiden työyksiköt sijaitsivat ympäri Suomen, joten päädyimme puhelinhaastatteluihin pitkien välimatkojen

vuoksi. Puhelinhaastattelut nauhoitimme ja nauhoittamamme haastattelut litteroimme. Päädyimme haastatteluihin koska haastatteluiden aikana pystyimme kysymään myös tarkentavia lisäkysymyksiä ja näin selventämään laajoja aihe-alueita helpommin ymmärrettäviksi. Haastattelut ovat yleinen tapa kerätä laadullisen tutkimuksen aineistoa. Haastattelut ovat tutkijan johdattelemia vuorovaikutuksellisia keskustelutilaisuuksia, joiden avulla voidaan selvittää jotakin ihmisestä. (Eskola & Suoranta 1998, 86.)

Aineiston keräsimme teemahaastattelulla. Teemahaastattelussa on etukäteen määrätty haastattelun aihepiirit eli teema-alueet. Haastattelijan tulee varmistaa, että etukäteen päätetyt teema-alueet käydään läpi haastateltavan kanssa, mutta niiden laajuus ja järjestys vaihtelevat haastattelusta toiseen. Teemahaastattelu on muodoltaan avoin ja vastaaja pääsee halutessaan puhumaan siinä varsin vapaamuotoisesti. Tällöin kerätyn materiaalin katsotaan edustavan vastaajien puhetta itsessään. Teemahaastattelussa käytettävät teemat takaavat sen, että haastateltavien kanssa on puhuttu edes jossain määrin samoista asioista. Lisäksi teemat muodostavat kehikon, jonka avulla litteroitua haastatteluaineistoa voi lähestyä jäsentyneesti. (Hirsjärvi & Remes 1998, 87–88.)

Haastattelurungon (liite 3) teon aloitimme elokuussa 2012 pohtimalla haastattelulle olennaisia teemoja. Keräämästämme teoriasta muodostimme teemat jotka liittyivät tutkimuskysymykseemme. Haastattelurungon hyväksyimme opettajilamme, sekä Mehiläisen konseptipäälliköllä ennen varsinaisia haastatteluja. Olimme epävarmoja haastattelurungon toimivuudesta ennen haastatteluja, koska emme ehtineet testata runkoa koehaastatteluna. Koimme, että haastattelu-runko oli kutakuinkin toimiva, mutta huomasimme, että kysymyksissämme oli jonkin verran toistoa. Haastattelutilanteissa jätimme joitakin kysymyksiä kysymättä, mikäli huomasimme turhaa toistoa tapahtuvan. Haastatteluja tehdes-sämme huomasimme, että kysymykset olivat melko laajoja ja niiden toimivuuden kannalta olisi ollut olennaista, että kysymykset olisi lähetetty etukäteen haastateltaville.

Haastattelukysymysten hyväksymisen jälkeen lähetimme valitsemiimme viiteen Mehiläisen lastensuojeluyksikköön kirjeen (liite 4), jossa kerroimme tutkimuk-

semme tarkoituksesta ja pyysimme vapaaehtoisia haastateltavia olemaan meihin yhteydessä sähköpostitse yhteisen haastatteluajan löytymiseksi. Lähettämämme kirjeiden perusteella haastateltavat ilmoittautuvat meille ja sovimme heidän kanssaan haastatteluajankohdasta. Tutkimukseen osallistuville tulee kertoa onko kyseessä kertaluontoinen aineistonkeruu ja mitä se heiltä edellyttää. Tutkijan on syytä kertoa edellyttääkö tutkimukseen osallistuminen keskustelua puhelimesta, kirjoittamista vai tutkijan kohtaamista kahden kesken. Ennen kuin tutkittavalta voidaan kysyä suostumusta tutkimukseen osallistumisesta, tulee hänelle kertoa käytettävistä tallennevälineistä. Tutkittavalle henkilölle on myös hyvä kertoa arvio siitä, kuinka kauan osallistuminen tutkimukseen vie tutkittavalta aikaa. (Kuula 2006, 106–107.) Tutkijan olisi hyvä kertoa tutkittavalla motivaation lisäämiseksi millaista uutta tietoa tutkimuksella tavoitellaan, ja miten tutkimuksessa esiin nousseita tutkimustuloksia voidaan tulevaisuudessa hyödyntää. (Kuula 2006, 105).

Ennen varsinaisia haastatteluita opettelimme ääninauhurin käyttöä ja testasimme onnistuuko nauhoittaminen puhelimen kaiuttimesta. Haastattelupaikoiksi pyrimme etsimään rauhallisia paikkoja, jossa ylimääräistä taustaaäntä ei pääsyt syntymään. Ennen haastattelun alkamista kerroimme haastateltavillemme, että haastattelut nauhoitetaan, mutta haastateltavan anonymiteetti säilyy koko tutkimuksemme ajan. Haastattelut toteutimme lyhyellä aikavälillä.

7.3 Aineiston litterointi ja analyysi

Haastatteluiden litteroimisen halusimme aloittaa mahdollisimman pian haastatteluiden toteutuksen jälkeen, koska haastattelut olivat vielä tuoreita ja halusimme päästä nopeasti tutkimaan haastatteluiden tuloksia. Ennen varsinaista aineiston analysointia tulee aineisto saattaa sellaiseen muotoon, että analysoiminen on mahdollista. Haastattelut ja muistiinpanot tulisi litteroida eli kirjoittaa puhtaaksi. (Metsämuuronen 2006, 122.)

Litteroimme haastatteluaineiston sanatarkasti. Litteroinnissa käytimme haastattelemiemme henkilöiden tunnuksina kirjainkoodeja, jotta haastateltavien ano-

nyymiys säilyi. Haastateltavat esiintyivät litteroinnissa koodeilla T10,T23,T15,T99 ja T56. Yhden haastattelun litterointiin kului vaihtelevasti 2-4 tuntia litteroijasta riippuen. Litteroitua aineistoa meille kertyi 31,5 sivua rivivälillä 1,5 ja fonttina käytimme Arialia, jonka fonttikoko oli 12. Puhelinhaastatteluja litteroidessa haasteeksi nousi se, ettei nauhoitettu puhe ollut aina kovin selkeää ja nauhoituksia joutui kuuntelemaan useampaan otteeseen. Litterointi tapahtui aina ennen seuraavaa haastattelua ja tämän vuoksi oli hyvä, että haastattelut eivät olleet samoina päivinä ja litteroimiselle jäi aikaa.

Litteroinnin jälkeen tutustuimme aineistoon lukemalla sen tarkasti läpi. Tämän jälkeen aloitimme varsinaisen aineiston analysoinnin. Aineiston analyysin menetelmäksi valitsimme aineistolähtöisen sisällön analyysin. Sisällönanalyysillä pyritään saamaan aineisto selkeään ja tiiviiseen muotoon, kuitenkin kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Laadullisen aineiston analysoinnin pyrkimyksenä on informaatioarvon lisääminen, sillä hajanaisesta aineistosta pyritään luomaan selkeää, mielekästä ja yhtenäistä informaatiota. Aineistoon luodaan selkeyttä analyysillä, jotta siitä voidaan tehdä luotettavia ja selkeitä johtopäätöksiä tutkitavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Aineiston pelkistämisessä analysoitava informaatio voi olla auki kirjoitettu haastatteluaineisto, dokumentti tai muu asiakirja. Analysoitava informaatio pelkistetään siten, että siitä poistetaan tutkimukselle epäolennaiset asiat pois. Pelkistäminen voi olla pilkkomista osiin tai informaation tiivistämistä. Tällöin tutkimustehtävä ohjaa aineiston pelkistämistä ja sen mukaan aineistoa pelkistetään litteroimalla tai koodaamalla tutkimustehtävälle olennaiset ilmaukset. Pelkistäminen voi tapahtua siten, että etsitään tutkimustehtävän kysymyksillä niitä kuvaavia ilmauksia, jotka voidaan esimerkiksi alleviivata erivärisillä kynillä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109.)

Luokittelujen tekeminen on keskeistä laadullisessa aineiston analyysissä. Lukijalle tulisi kertoa luokittelun syntymisen alkujuuret ja luokittelun perusteet. Tutkijan tulisi kertoa millä perusteella hän esittää tulkintojaan ja mihin hän päättelmänsä perustaa. Tässä lukijaa auttaa jos tutkimustuloksia rikastetaan esimerkiksi suorilla haastatteluotteilla. (Hirsjärvi ym. 2009, 232–233.) Yhdistimme

kaikkien haastateltavien haastattelut teemoittain yhteen. Näin näimme yhdellä kertaa kaikki haastattelujen vastaukset vierekkäin. Tämä helpotti meitä tutki-
maan aineistoa niin, että kaikki vastaukset olivat yhden teeman alla, johon et-
simme vastauksia. Tämän jälkeen aloimme etsiä litteroimastamme aineistosta
tutkimuksemme kannalta olennaisia virkkeitä ja ilmauksia kysymys kysymyksel-
tä. Käytimme samankaltaisten ilmausten merkitsemiseen erivärisiä kyniä, jotta
yhtäläisyyksien löytyminen helpottuisi. Tämän jälkeen pelkistimme ilmauksen
joko yhdeksi sanaksi, tai lyhyeksi virkkeeksi. Mietimme mikä olisi yhtenäinen
sana, joka yhdistäisi kaikkia vastauksista nousseita sanoja. Etsimme siis aineis-
tosta kysymys kysymykseltä yhteneväisyyksiä. Tämän jälkeen mietimme mikä
olisi yksittäinen sana, joka vastaisi kaikkia viittä haastatteluista noussutta yhte-
nevää asiaa. Kun olimme tehneet kaikista haastattelukysymyksistämme, jonkin
sanat tai virkkeen aloimme yhdistää niitä. Yhdistimme kaikki samaa tarkoittavat
asiat yhteen, jonka jälkeen mietimme niiden pohjalta uuden teeman. Teimme
analyysistämme analyysipolun. (Liite 5). Otimme analysointi vaiheessa huomi-
oon myös aineistosta nousevat eriävyydet. Olemme esitelleet niitä myös tu-
los osiossa.

8 TULOKSET

Uusiksi teemoiksi aineistosta nousivat nuoren arjen tukeminen osana itsenäis-
tymisprosessia, nuoren rooli, nuoren motivointi jälkihuoltotyöhön, kuntien ja so-
siaalityön rooli jälkihuollossa sekä työntekijöiden kehittämisideat. Uudet teemat
muodostimme aineistosta löytyneiden yhteneväisyyksien perusteella. Edellä
mainitut teemat nousivat mielestämme selkeimmin haastatteluaineistosta esille.

8.1 Nuoren arjen tukeminen osana itsenäistymisprosessia

Esittämissämme kysymyksissä nuoren arjen huomioiminen nousi esiin useam-
paan otteeseen. Haastateltavat kokivat, että nuoren kanssa tehtävä työ on pit-
kälti nuoren arjessa mukana olemista ja arjen asioissa opastamista. Haastatte-
luissa arjen asioiksi nousivat omien pyykkien peseminen, huoneen siivoaminen,

omasta hygieniasta huolehtiminen ja ruoan laitto. Haastatteluista kävi ilmi, että nuoret osallistuvat aktiivisesti arjen asioihin heti sijaishuollon alkaessa.

Se on semmosta itsenäisyyttä kohti olevaa työtä koko ajan, että niinku monikin nuori joka meille tulee niin ei niillä välttämättä oo hallussa niitä arjen asioiden hoitoon liittyviä semmosia välineitä, että hyö ei välttämättä ossaa tehdä ruokkaa tai ei vaikka oo ikinä tehny ruokkaa tai tämmöstä. (T15)

Työntekijät kokivat, että arjen asiat vaikuttavat olennaisesti itsenäistymisprosessiin ja siksi asioiden opettelu on nuorten itsenäistymisen kannalta erityisen tärkeää. Itsenäistymisprosessin alkamisesta kysyessämme saimme työntekijöiltä hyvin erilaisia vastauksia. Jotkut työntekijöistä olivat sitä mieltä, että lapsen/nuoren itsenäistymisprosessi käynnistyy siinä vaiheessa kun sijoitus alkaa. Toiset työntekijöistä taas olivat sitä mieltä, että itsenäistymisprosessi käynnistyy kunnolla vasta 15–17 vuoden iässä jolloin myös useissa yksiköissä toimivat itsenäistymisryhmät aloitetaan.

Haastatteluissa kävi ilmi, että itsenäistymisprosessi on hyvin keskeisessä asemassa työntekijöiden tekemää työtä ja siihen kiinnitetään erityistä huomiota nuoren lähestyessä 18–vuoden ikää. Useimmissa yksiköissä itsenäistymistä pääsee harjoittelemaan jo laitoksessa olon aikana itsenäistymisasuntoihin, joissa nuori asuu lyhyitä jaksoja.

Ja toki esimerkiksi meillä on itsenäistymis asunnot, et jos nuorella on semmoset valmiudet, että hän voi siirtyä hiukan itsenäisempään elämään tuosta yhteisöasumisesta niin sit hän siirtyy sinne itsenäistymisasuntoon. Ja siellä toki sitten pikkuhiljaa ottaa enemmän sitä vastuuta, et esimerkiksi niinku saa tämmöstä toimeentulotukeen verrattavaa rahaa yksikön kautta ja ostaa sitten niillä itsenäisesti ruoka ostokset. Eli sillä tavalla vähitellen pienin askelin ja tavoittein niin sitä itsenäistymistä kohti. (T15)

Haastattelut toivat julki sen, että itsenäistymisprosessissa käytettäviä työmenetelmiä on monia ja yksiköt ovat valikoineet niistä omaan käyttöönsä sopivimmat työkalut. Umbrella-työkirjaa ja itsenäistymisen roolikarttaa käytettiin useassa yksikössä, kun taas seikkailupedagogiikan käytön mainitsi ainoastaan yksi haastateltavistamme. Myös itsenäistymisosasto tuli mainituksi vain kahdessa haastattelussa.

8.2 Nuoren rooli

Haastattelemamme työntekijät kokivat nuoren oman roolin erittäin tärkeäksi heidän kanssaan tehtävässä jälkihuoltotyössä. Työntekijät kokivat, että jälkihuoltotyötä on mahdotonta tehdä, mikäli nuoren oma motivaatio on kadoksissa tai motivaatio perustuu ainoastaan rahan tuomaan motivaatioon. Kysyessämme toimivasta nuoren roolista hänen kanssaan tehtävässä työssä vastaukset olivat hyvin samantyyllisiä kuten:

Nose, että hän on itse aktiivinen, hän haluaa itse sitä itsenäistymistä. Ja hän saa ite olla vaikuttamassa niihin asioihin ja miettimässä yhdessä, että mitä on ne asiat, joita hän itse kokee tarvitsevansa tukea ja mitkä taas on asioita mitkä hän jo hallitsee, että niihin tarvii enää sitten ohjaajan apua. (T23)

Valitettavaa oli, että haastatteluissa kävi ilmi, että nykyään useat nuoret kieltäytyvät jälkihuollosta kokonaan sijaishuollon päättyessä.

Monien nuorten kohalla ollaan oltu sitä mieltä, että ihan ehottomasti tartteis jälkihuoltoa, mutta kun ei sitten itse siihen suostu niin, mitäs sitten. Ja sitten tavallaan tää jälkihuoltohan siis tarkoittaa muutakin kuin niitä tukikäyntejä. Et siis periaatteessahan nuoret on motivoituneita jälkihuoltoon sitä kautta, että he hakevat toimeentulotukea kuukausittain. Kyllähän he siihen ovat motivoituneita tietysti, kun se on rahallinen tuki ja se heille kuulluu. Mut ku se jälkihuolto vois olla niin paljon muutaki. Et nimenomaan semmosta aikuisuuteen saattelemista ja vierellä kulkemista. (T15)

8.3 Nuoren motivointi jälkihuoltotyöhön

Työntekijät toivat haastatteluissa esille, että nuorten tulisi olla motivoituneempia jälkihuoltotyöskentelyyn. Työntekijöiden mukaan osa nuorista on todella sitoutuneita työskentelemään ohjaajien kanssa jälkihuollon aikana, kun taas osalle riittää pari tukikäyntiä, jonka jälkeen he eivät enää koe tarvitsevansa jälkihuoltoa. Työntekijät toivat esille, että usein nuoret haluavat jälkihuollosta vain siitä saavan rahan, joka toimii usein motivaationa jälkihuollon ottamiselle. Haastatteluissa kävi ilmi, että nuorilla ei ole käsitystä minkälaista muuta tukea heidän olisi mahdollista saada jälkihuollon aikana. Nuorilla tuntuu työntekijöiden mukaan

olevan käsitys, että jälkihuolto on vain tukikäyntejä ja rahaa. Rahan ja tukikäyntien lisäksi työntekijät kokivat, että nuoren vierellä täytyy olla aikuinen siinä vaiheessa, kun hän muuttaa omaan asuntoon. Aikuisen tulisi olla saattamassa nuori kohti aikuisuutta ja vastuuta omasta elämästä. Tämän he perustelivat sillä, että lastensuojelulaitoksesta omaan elämään muuttaminen on suuri elämys nuorelle, mutta omien asioiden hoitaminen, arjen pyörittäminen ja omasta itsestä vastuunotto voivat olla nuorelle yllätys. Tässä kohtaa tulisi olla aikuisen ohjaamassa ja tukemassa nuorta kohti oikeaa suuntaa elämässä.

...ku ei tarvii enää asua laitoksessa niin sitten kaikki on elämässä hyvin. Ja se motivaatiohan jää yleensä tuota jälkihuoltoa kohtaan vähän laimeeks. Koska sitä ajatellaan sitten ja tiijän myös nuoria ketkä ottaa jälkihuoltoa, koska siitä saa enemmän rahaa. Mikä on taas aivan väärä lähtökohta siihen. Että he eivät ehkä siinä vaiheessa osaa oottaa sitä, että mikä suuri apu ja tuki heillä on. (T10)

Nuoria kannustetaan vaikuttamaan omiin asioihin, esimerkiksi asunnon hankintaan silloin, kun sijoitus on päättymässä ja on aika aloittaa itsenäinen elämä täysi-ikäisenä. Työntekijät toivat kuitenkin esille sen, että nuorille ei tehdä mitään valmiiksi, vaan heitä kannustetaan ja tuetaan hoitamaan omia asioitaan aktiivisesti. Erään työntekijän mielestä nuoren kannustaminen omien asioiden hoitamiseen on tärkeää, sillä muuten voi käydä helposti niin, että omaohjaaja ja sosiaalityöntekijä päättävät, mikä on nuorelle parasta. Edellä mainittua asiaa hän perusteli sillä, että lastensuojelulaitoksissa asuvan nuoren arki on hyvin strukturoitua ja asioita tehdään usein nuoren puolesta, jolloin nuoren ei tarvitse itse olla päättämässä asioitaan niin usein. Vaikka nuoria kannustetaan päättämään asioistaan itse, työntekijät toivat esille, ettei nuoria jätetä silti yksin hoidettavien asioiden kanssa. Työntekijä on aina valmis neuvomaan ja tukemaan nuorta hänen päätöksissään.

Kyllä totta kai kannustetaan ja nimenomaan siirretään sitä palloa tälle nuorelle. Että myö ei voija valmiiks hänen elämänsä päättää eikä hänen valintoja. Vaan kannustetaan ja heitetään sitä palloa, miten sie ite näät ja miten sie ite tämän asian koet. Ja kannutetaan työstämään ja miettimään niitä asioita, koska siinä käy herkästi silleen, että omaohjaaja tai jälkihuollontyöntekijä päättää, että sinä teet sitten näin, kun tämä on parasta sinulle. (T10)

Jälkihuoltosuunnitelmaa tehtäessä toivat työntekijät esille, että suunnitelman tulisi lähteä nuoren tarpeista. Eräs heistä kuitenkin totesi, että nuorella voi olla elämässään edelleen asioita, joista hän ei selviydy itse. Tällöin tulisi työntekijän olla aktiivisesti työstämässä asiaa nuoren kanssa, ja tuoda esille missä asioissa nuori tarvitsee apua. Jälkihuoltosuunnitelman tulisi kuitenkin olla kannustava, jotta nuori sitoutuisi kunnolla jälkihuoltotyöhön. Nuoren tulisi olla suunnittelemassa, kuinka monta tukikäyntiä hänen luokseen tehdään kuukaudessa. Työntekijöiden mielestä nuori on motivoituneempi jälkihuoltotyöhön, kun hän tietää jälkihuoltotyöntekijänsä, tukikäyntien sisällön ja niiden tarkoitukseen.

Hedelmällisempää se yhteistyö on ku se nuori on ollu yhdessä miettimässä, että onko se nyt kerran viikossa vai kaks kertaa kuukaudessa, vai miten ne on ne tukikäynnit ja minkälaisiin ajankohtiin ja minkälaisia, että onko se, että käydään juttelemassa vai onko se, että mennään yhdessä asioimaan jonnekki virastoihin. Et kyllä mä ainaki ite näkisin, että sillä nuorella itellään on tosi tärkeä rooli siinä jälkihuoltosuunnitelman teossa, että se ei auta, että joku sosiaalityöntekijä ja ohjaaja keskenään sopii, että tällä tavalla tätä nuorta nyt aletaan auttaa. (T23)

Nuoren kanssa työskentelyn tulee olla työntekijöiden mielestä tukevaa, ohjaavaa ja käytännönläheistä. Nuorelle tulee kuitenkin tuoda esille, missä hän tarvitsee vielä tukea, liittypä se sitten arkeen tai kouluun. Työskentelyn tulisi olla myös sellaista, että iän karttuessa nuorelle annetaan enemmän vastuuta omien asioiden hoitamiseen. Nuoren saadessa lisää vastuuta itsestään hän saa myös lisää vapautta.

8.4 Kunnan sosiaalityön rooli jälkihuollossa

Haastatteluissa nousi esiin useaan otteeseen, että sosiaalityöllä ja kunnan panostuksella jälkihuoltotyöhön on suuri merkitys jälkihuollon järjestämisessä. Vastauksista ilmeni, että jälkihuolto on hyvin moninaista Suomessa tällä hetkellä ja kunnilla on erilaisia käsityksiä, mitä jälkihuolto on ja mitä siihen kuuluu. Työntekijöiden mielestä jälkihuolto on vielä niin sanotusta lapsen kengissä ja sosiaalityöllä pitäisi olla enemmän tietoisuutta siitä, mitä jälkihuoltotyö voisi ihanteellisimmillaan olla. Tämän vuoksi jälkihuoltoa onkin alettu kehittää Mehiläinen organisaatiossa.

Jälkihuollon tuottajan näkökulmasta se, että kunnat ja sijoittavat sosiaalityöntekijät olisivat valmiita panostamaan siihen jälkihuoltoon. Että mitä tässä nyt kokemuksen perusteella on tullut niin jälkihuolto on hyvin kirjavaa tällä hetkellä Suomessa, että miten kunnat ajattelee mitä se jälkihuolto on. (T99)

Jälkihuoltotyö koettiin haasteelliseksi, silloin kun nuori ei halua ottaa sitä vastaan. Haastatteluissa nousi kuitenkin, esille myös se, että sijoittava kunta tai sosiaalityö ei ole aina halukas maksamaan jälkihuoltopalvelusta mitään, vaikka nuori kokisi tarvitsevänsä sitä. Kuntien panostus jälkihuoltotyöhön koettiin myös hyvin vajavaiseksi ja ei kovin laadukkaaksi. Eräs työntekijä koki, että jälkihuoltanuoret ovat eriarvoisessa asemassa riippuen siitä, missä kunnassa he asuvat.

...siitä voi kunta selvittää myös todella edullisesti, jos sille nuorelle hankitaan vain asunto kaupungilta ja siellä joskus käy joku kattomassa tätä nuorta, niin eihän se silloin kauheen laadukasta oo se jälkihuolto. (T99)

Kuntien järjestämä rahallinen tuki ja asunnonhankinnan velvoite nuorelle ei kuitenkaan työntekijöiden mielestä ole riittävää. Haastateltavien mielestä, monille nuorille motivaationa jälkihuollon ottamiselle on raha, mutta rahan lisäksi jälkihuoltanuoret tarvitsisivat aikuisen rinnalleen, joka ohjaa ja neuvoa heitä pulmatilanteissa. Ongelmaksi nousee se, että rahallisen motivaation lisäksi nuoret eivät välttämättä sitoudu jälkihuoltoon kunnolla. Eräs työntekijä koki, että jälkihuollon tulisi olla määrätietoisempaa, ja että sillä tulisi olla vahvempi jalansija sosiaalityössä. Työntekijöiden mielestä jälkihuoltoa tulisi kehittää aktiivisemmin, mutta kuntien tulisi asennoitua siihen, että jälkihuoltotyö on tarpeellista ja sen avulla voidaan ehkäistä uusien ongelmien syntymistä. Näin ollen jälkihuolto olisikin ennaltaehkäisevää työtä. Jälkihuollon avulla turvattaisiin myös se, että nuoren sijoituksen aikana tehty itsenäistymistyö ei valuisi hukkaan. Erään työntekijän ideana oli, että tukikäyntien lisäksi jälkihuollossa voisi olla mukana jonkinlaista ryhmätoimintaa jälkihuoltanuorille, mitä vetäisi esimerkiksi nuoriso-ohjaaja; tällöin nuorilla olisi mahdollisuus vertaistukeen.

...jälkihuolto ja se saattovaihe on tärkeä sen kokonaissijoituksen kannalta, et jos lapsi on vaikka huostaan otettu 10-vuotiaana ja se on ollu vaikka laitoksessa sen 8 vuotta ja sit se täyttää 18 ja muuttaa omaan asuntoon, ja sit se tuki lopetetaan kokonaan vaikka siihen tai se menee ihan minimaaliseksi ni kyl siinä on iso riski, et se sijoituksen alkuvaihe

menee hukkaan, paljon on tehty työtä et se nuori epäonnistuu siinä itsenäistymisvaiheessa ja voi tulla päihde tai muuta syrjäytymistä. (T99)

Työntekijöiden mielestä jälkihuoltoon tulisi olla apua saatavilla aina, kun hän sitä tarvitsee. Tutkimuksessa kävi ilmi, että jos nuorelle tapahtuu jokin kriisi tai muu este ja hän tarvitsisi enemmän tukea, joudutaan tukikäyntien määrää miettimään uudelleen, ja ongelmaksi nousi myös se, että onko sosiaalisuutta suostuvainen tukikäyntien lisäämiseen. Tukikäyntien määrä on jälkihuoltosopimuksessa määritelty ja niiden mukaan jälkihuollon järjestäjä laskuttaa kuntia.

...kun nuori asuu omassa asunnossa niin on tietynlaiset sopimukset, jotka pitää tietyn määrän tukikäyntejä sisällään per kuukausi. Ja sitten niistä menee laskutus ja kaikki sen mukkaan, et niitten puitteissa voi olla mahdollista ja totta kai yritetään sitten lisätä sitä tukea. (T23)

8.5 Työntekijöiden kehittämisideat ja tarpeet kehittämiselle

Työntekijöiden haastatteluista kävi ilmi, että Mehiläinen-organisaation jälkihuoltoa ollaan kehittämässä koko ajan. Osa työntekijöistä oli ollut mukana työryhmässä, joka suunnittelee tälläkin hetkellä Mehiläisen jälkihuoltotyötä. Työntekijät ovat olleet miettimässä jälkihuollon sisältöä ja prosessia jopa valtakunnallisella tasolla. Useat haastateltavat ovat vaikuttaneet ja kehittäneet yksikössään tapahtuvaa itsenäistyvien nuorten kanssa tehtävää työtä sekä tukiasunnoissa asuvien nuorten kanssa tehtävää työtä.

Kysyttäessä työntekijöiltä tarvitsisiko Mehiläisen jälkihuolto ja itsenäistyvien nuorten kanssa tehtävä työ jonkinlaista yhteistä linjaa, jonka mukaan työskennellä, vastaukset olivat myönteisiä. Tällä hetkellä Mehiläisellä ei ole mitään yhteisiä linjauksia, mutta niitä ollaan kehittämässä koko ajan. Vastauksista tuli esille, että tarvittaisiin materiaalia, johon on listattu jälkihuollon ja itsenäistymisprosessin pääpiirteet ja missä järjestyksessä mitään asiaa aletaan työstää. Tärkeää olisi, että materiaalissa olisi työvaiheet, joiden kanssa työskennellä nuoren kanssa. Materiaalissa tulisi myös ilmetä se, mitä Mehiläinen tarjoaa jälkihuollollaan ja mitä se pitää sisällään. Tällaisen materiaalipankin luominen auttaisi työntekijää kertomaan nuorelle helpommin jälkihuollosta, kuten myös nuo-

ren vanhemmille. Vastauksista ilmeni, että linjauksien tulisi olla samoja, mutta käytettävät menetelmät päättää työntekijä itse nuorikohtaisesti.

No kyllä varmaan sellaset pääpiirteet ois hyvä luoda minkä pohjalta – Ja miun mielestä siinä pitää kuitenkin olla aina se, että se on sen työntekijän ja nuoren välinen asia, mikä palvelee sitä nuorta parhaiten, mitkä työskentelytavat ja menetelmät on nimenomaan tälle nuorelle niitä toivottavia. Että kyllä sellaisia pääpontoja ois ihan hyvä konsernin tasolla olla. (T10)

Jälkihuoltoon liittyvää koulutusta ei osa työntekijöistä pitänyt tarpeellisena, koska he ovat työn kautta oppineet, kuinka työtä tehdään ja mitä jälkihuoltoon kuuluu. Osa taas koki, että koulutus olisi tarpeellista, sillä jälkihuoltotyöhön oli saatettu ajautua hiljalleen, eikä näin ollen mitään koulutusta tai muuta vastaava ollut tarjolla. Koulutusideana nousi eräältä työntekijältä se, että käytäisiin läpi sitä, mitä jälkihuolto pitää sisällään. Etenkin silloin, jos Mehiläiselle tulee yhteiset linjaukset jälkihuoltoon, pitäisi koulutustilaisuus olla. Erään työntekijän ideoina oli myös, että tehtäisiin perehdyttämiskansio uudelle jälkihuollon työntekijälle, johon olisi listattu, mitä lait velvoittavat ja mitä jälkihuolto on.

Kuitenkin jonkinlainen semmonen koulutus, jossa käytäs läpi, että mitä se jälkihuoltotyö pitää sisällään voisi olla ihan paikallaan. (T23)

Työntekijät näkivät asiakaspalautteen tärkeäksi, sillä palautteen avulla he pystyivät parantamaan työtään, näkevät missä ovat onnistuneet ja ovatko he nähneet tilanteet samalla tavalla kuin nuori. Eräällä työntekijällä nousi idea, että nuorelta voisi kysyä palautetta jo ennen jälkihuollon aloittamista, jolloin saataisiin selville, millaista nuori toivoisi jälkihuollon olevan, tällöin nuori saa osallistua oman jälkihuoltonsa suunnitteluun. Yksiköillä ei tutkimusaineiston mukaan ollut mitään yhtenäisiä palautelomakkeita, joihin nuori voisi vastata. Erääseen yksikköön oli tehty opinnäytetöitä, joiden kautta palautetta oli saatu.

Kyllä! Ehottomasto, eihän tää jälkihuoltotyö voi ikinä kehittyä, jos siitä ei saa palautetta. Ja totta kai nuoret antaa palautetta, koska kysymys on hänen elämästään ja jälkihuollossa tehdään niitä päätöksiä, mitkä vaikuttaa tulevaisuuteen. Niin totta kai sitä tulee olla ja siihen kannustetaan. Ilman palautetta ei voi ikinä kehittyä. (T10)

Työntekijät, jotka hoitivat ohjaajan tehtävien lisäksi jälkihuoltonuorien kanssa tehtävän työn, toivat ilmi sen, että välillä aika ei riitä kaikelle tehtävälle työlle. Monen haastattelijan mielestä resursseja pitää olla tarpeeksi, jotta voidaan tehdä laadukasta jälkihuoltotyötä. Jälkihuoltotyölle pitäisi olla tarpeeksi työntekijöitä ja rahaa. Näiden lisäksi tarvitaan myös aikaa. Ajan lisäämisellä työhön työntekijä ehtisi tavata ja pitää useammin kontaktia jälkihuoltonuoreensa, ja olla tukena silloin, kun nuori sitä tarvitsee. Ohjaajat, jotka työskentelivät yksinään yksikkönsä jälkihuollon työntekijänä, eivät saaneet myöskään minkäänlaista ohjausta työhönsä. Vastauksista nousi esille, että työnantaja antaa neuvoja, vinkkejä ja ideoita työhön, mutta varsinaista työnohjausta työntekijällä ei ole mahdollista saada. Työntekijä, joka taas kuului omassa yksikössään jälkihuoltotyön tiimiin, koki saavansa hyvin tukea ja neuvoja työhönsä.

En mä osaa oikein sanoa mitään suoranaista. Kyl tietty sellasia neuvoja ja ehdotuksia, ideoita, et mitä kaikkee vois ottaa huomioon. (T56)

H: Mut et saa esimerkiksi mitään työnohjausta niinku jälkihuoltoon liittyen?.

En oo saanu. (T56)

Varmaan niinku se aika mitä siihen käytetään niin sitä vois olla enemmän. Koska me ollaan ihan niinku riviohjaajia, elikkä me ollaan ihan tässä yksikön puolella töissä nii ei sitä aikaa ihan kauheesti siihen työhön oo. (T56)

Kysyttäessä kehittämisideoita Mehiläisen jälkihuollon työhön vastaukset olivat moninaisia. Osan työntekijöiden mielestä pitäisi luoda yhteinen materiaali, jonka mukaan jälkihuollon työntekijä voisi työskennellä. Materiaaliin tulisi luoda prosessi sille, miten itsenäistyminen lähtee perusyksikössä liikkeelle ja miten jälkihuoltoa valmistellaan sijoituksen aikana. Materiaalipankin tulisi olla valtakunnallinen, mikä olisi kaikkien työntekijöiden saatavilla. Erään työntekijän mielestä nuoren kanssa tehtävää työtä tulisi saada tehtyä enemmän, ennen kuin nuori siirtyy jälkihuollon piiriin. Nuoren itsenäinen elämä alkaisi sujuvammin, jos työntekijällä olisi aikaa työskennellä hänen kanssaan tarpeeksi, ennen jälkihuoltoon siirtymistä.

Se on semmonen mikä liittyä jälkihuoltotyöhön, mitä voidaan tehdä ennen kuin jää tähän jälkihuoltoon. Sellaista jälkihuoltoon valmentavaa

työtä, koska se läsnäolon toteutumiseen vaikuttaa ihan hirveän paljon se, että mitä siellä nuoren kanssa on tehty ennen kuin hän siihen jää. (T10)

9 POHDINTA

Tässä luvussa olemme tuoneet esiin tutkimuksestamme nousseita johtopäätöksiä, tarkastelleet tutkimuksemme eettisyyttä ja luotettavuutta, sekä pohtineet omaa oppimisprosessiamme. Lopuksi tuomme julki jatkotutkimusideamme.

9.1 Johtopäätökset

Tutkimustulosten pohjalta voimme todeta, että jälkihuollon kehittäminen on tarpeen niin Mehiläisen sisällä kuin myös lastensuojelun piirissä. Tuloksista nousi esiin, että jälkihuollon avulla voitaisiin ehkäistä nuorten syrjäytymisen kehitystä. Yhteiskunnan kannalta jälkihuolto on myös taloudellisesti järkevää. Nuorelle tiiviin tuen antaminen muutaman vuoden ajan sijoituksen jälkeen, ehkäisisi mahdollisesti pitkäaikaista syrjäytymistä. (Känkänen & Laaksonen 2006, 44.) Tiiviin tuen antaminen nuorelle jälkihuollon aikana riippuu kuitenkin paljon siitä, kuinka paljon kuntien sosiaalityössä ollaan valmiita panostamaan jälkihuoltotyöhön. Jälkihuollon avulla on mahdollisuus vaikuttaa nuoren sijoituksen jälkeiseen elämänkulkuun. Jälkihuolto voi olla jopa yksi tärkeimmistä lastensuojelun järjestämistä auttamistoimenpiteistä. (Reinikainen 2009, 94.)

Tutkimuksessa kävi ilmi, että työntekijät kaipaisivat yhteistä linjaa, jonka mukaan jälkihuollon prosessia voitaisiin alkaa työstää nuoren kanssa. Mielestämme yhtenäinen linja olisikin työntekijöiden työnkuvaa selkiyttävä. Uusien jälkihuollon työntekijöiden olisi helpompi saada kokonaiskuva työstään, sekä näin asettaa työlle myös tavoitteita. Sirpa Kyllönen ja Erja Roth-Schulmann (2007) ja Jonna Laitonen (2006) toivat tutkimuksissaan ilmi, että sosiaalityöntekijät kaipaivat myös yhteistä linjaa, jonka mukaan työskennellä. Haastatteluissa kävi ilmi, että jotkut työntekijät kokivat tarvitsevansa jonkinlaista koulutusta jälkihuoltotyöhön liittyen.

Kyllösen ja Roth-Schulmannin (2007), sekä Laitosen (2006) tutkimuksiin viitaten, löysimme yhteneväisyyksiä oman tutkimuksemme tulosten kanssa. Yhtenäistä tutkimuksemme tulosten kanssa oli se, että sosiaalityöntekijöillä pitäisi olla enemmän tietoa, mitä jälkihuoltotyö on ja mitä kaikkea siinä voisi olla tukikäyntien ja rahallisen avun lisäksi. Jälkihuollon tulisi olla myös mielestämme yhteneväisempää valtakunnallisestikin. Jälkihuoltokäytännöissä on näkyvissä alueellista kirjavuutta ja epätasa-arvoisuutta. Joillakin paikkakunnilla jälkihuolto on hoidettu mallikkaasti. Useissa kunnissa jälkihuoltotyö on kuitenkin edelleen alueellisen sosiaalityöntekijän varassa. Känkänen ja Laaksonen (2006) toteavat tutkimuksessaan, että jälkihuoltotyön toteutus on riippuvainen yhden työntekijän tiedoista, taidoista ja resursseista.

Tutkimuksessamme ilmeni se, että jälkihuollon avulla nuori saatetaan kohti itsenäisyyttä ja häntä pystytään tukemaan, silloin kun nuori apua tarvitsee. Jälkihuollon työntekijän tulisi tukea ja ohjata nuorta kohti oikeita valintoja ja pyrkiä tapaamaan nuorta mahdollisimman usein. Jos tukeminen ja yhteydenpito päättyisivät täysi-ikäisyyteen ja omaan asuntoon muuttamiseen, keskeytyisi pitkäaikainen tuki epätarkoituksenmukaisella tavalla. Useat nuoret tarvitsevat tuekseen sijoituksen päätyttyä tuttua ja luotettavaa aikuista, jolta on mahdollista pyytää apua. (Känkänen & Laaksonen 2006, 44.)

Vaikka nuori omasta mielestään pärjäisi itsenäisesti, olisi hyvä olla jonkun aikuisen kulkemassa hänen vierellään. Nuoren tietoisuus hänen omista voimavaroista ei kuitenkaan riitä, vaan lisäksi nuori tarvitsee myös kannattelijoita ja vieressä kulkijoita, sekä oikea-aikaista tukea ja oikein mitoitettuna. (Känkänen 2009, 239.) Ohjaajan tulee kuitenkin muistaa, että kysymyksessä on aikuinen ihminen, joka aloittaa oman itsenäisen elämän. Ohjaaja ei enää päättää nuoren valinnoista vaan nuori päättää niistä itse. Ohjaajan tulee olla tukemassa nuorta tämän valinnoissa. Ohjaajan tehtävä on johdatella nuori oikeaan suuntaan elämässä. Nuori tekee itse viime kädessä omaa elämänsä koskevat päätökset ja valinnat. Hän ottaa myös vastuun tekemistään valinnoista. (Hynynen 2009, 87.) Haastattelemiemme työntekijöiden mielestä nuorten tulisi ottaa enemmän vastuuta omista asioistaan ja paneutua jälkihuolto prosessiin huolella. Työntekijät toivat

esiin myös sen, että nuoret usein kokevat joutuvansa ns. tarkkailun alle ottaessaan vastaan jälkihuoltopalvelua ja tämän vuoksi haluavat ennemmin aloittaa täysin itsenäisen elämän sijoituksensa jälkeen.

Haastateltavamme toivat esiin työajan riittämättömyyden jälkihuoltotyön toteuttamisen kannalta. Useimmat heistä toimivat jälkihuoltotyönlisäksi myös ns. rioviohjaajina, joiden työnkuvaan kuuluu ohjaajan tehtävät lastensuojelulaitoksessa. Ohjaajan työ on hyvin intensiivistä työtä ja tämän vuoksi aikaa jälkihuoltotyön toteuttamiselle jää hyvin vähän. Mielestämme jokaisessa Mehiläisen lastensuojeluyksikössä tulisi olla vähintään kaksi jälkihuollon työntekijää. Tällä tavoin turvattaisiin se, että jälkihuoltotyö olisi intensiivistä ja työntekijät saisivat toisiltaan tukea ja neuvoja ongelmatilanteiden ratkaisemiseen. Riittävän työajan avulla turvattaisiin myös nuoren etu jälkihuollossa.

Itsenäistymisprosessia haastattelussa käsitellessämme kävi ilmi, että työntekijöillä on hyvin erilainen näkökulma siitä, milloin itsenäistyminen varsinaisesti alkaa. Osa työntekijöistä oli sitä mieltä, että itsenäistyminen alkaa lapsen aloittaessa sijoituksen ja osa taas sitä mieltä, että prosessi alkaa kunnolla vasta nuoren ollessa 15–17-vuotias. Moni haastatelluista koki, että käsite itsenäistyminen on hyvin laaja ja itsenäistymisprosessiin kuuluu paljon eri osa-alueita. Itsenäisyyteen kuuluvat kaikki pienimmätkin, monelle itsestään selvät asiat. Nuori pystyy vähitellen ottamaan enemmän vastuuta elämästään, kun arjen ja elämänhallinnan taidot lisääntyvät. (Myllykoski, Melamies, Kangas 2004, 77).

Tutkimuksessa nousi esille useasti, että nuorten motivoituminen jälkihuoltotyöhön on hyvin kirjavaa. Osa nuorista ottaa jälkihuolto palvelun vastaan mielellään ja sitoutuu siihen todella hyvin, kun osa taas kokee sen esteenä itsenäiselle elämälle. Työntekijöiden mukaan nuoret usein kokivat, että jälkihuolto on heidän elämänsä tarkkailua vielä sijoituksen päätyttyä. Haastatteluissa tuli ilmi, että nuoren motivaattorina jälkihuollossa usein toimii raha, joka taas on työntekijöiden mielestä ihan väärä lähtökohta jälkihuoltotyöskentelylle. Mielestämme tulisi kehittää keinoja, joilla nuoren motivaatiota tiiviimpään jälkihuoltotyöskentelyyn lisättäisiin. Kokkonen (2005) ja Rönty (2012) tuovat tutkimuksissaan esille, että nuorilla ei ole tietoa mitä jälkihuolto on ja mitä kaikkea siihen kuuluu. Tämä kävi

myös ilmi haastatteluissamme. Mielestämme nuorten motivaatio jälkihuoltoa kohtaa saattaisi kohentua, jos heillä olisi tiedossa mitä kaikkea jälkihuoltoon liittyy.

9.2 Luotettavuus ja eettisyys

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija joutuu jatkuvasti pohtimaan tekemiään valintoja ja ratkaisuja, sekä ottamaan yhtä aikaa kantaa analyysin kattavuuteen ja työn luotettavuuteen. (Eskola & Suoranta 2005, 208).

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään välttämään virheiden syntymistä, mutta silti tulosten luotettavuus ja pätevyys saattavat vaihdella. Tämän vuoksi kaikissa tutkimuksissa tulee pyrkiä arvioimaan tutkimuksen luotettavuutta. Tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta kohentaa laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. Aineiston tuottamisen olosuhteet tulisi kertoa selvästi ja totuudenmukaisesti. Tutkimuksessa tulee kertoa myös haastatteluihin käytetty aika, virhetulkinnat haastatteluissa, mahdolliset häiriötekijät ja myös tutkijan oma itsearviointi tilanteesta. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2009, 231–232.)

Tutkimuksen eettisyydestä puhuttaessa tutkimukseen osallistuvilla henkilöillä on oikeus pysyä nimettömänä tai anonyymina. Tutkimus ei saa sisältää mitään silmiinpistävää piirrettä tai ominaisuutta, jonka perusteella tutkimushenkilön identiteetti olisi tunnistettavissa. Anonymiteetin takaamiseksi on syytä käyttää tutkimushenkilön tunnistimena numeroa tai keksittyä nimeä. Anonymiteetti kysymys on syytä tuoda esille tutkimuksen kohteena oleville turhan pelon poistamiseksi jo ennen haastatteluja. (Soininen 1995, 129–130.) Haastattelut kirjataan tekstitiedostoiksi, haastateltavien nimet ja osoitetiedot hävitetään. Tutkimuksen valmistuessa haastattelussa syntynyt äänitallenne hävitetään. (Kuula 2006, 129.) Kerroimme tutkimukseemme osallistuneille henkilöille, ettei heidän nimiään mainita tutkimuksemme missään vaiheessa. Mielestämme oli tärkeää, että haastatteluihin osallistuvat henkilöt pystyivät luottavaisin mielin kertomaan omia näkemyksiään tutkimastamme aiheesta. Mielestämme nimettömänä pysyminen motivoi haastateltuja kertomaan kokemuksistaan ja näkemyksistään avoimem-

min. Haastattelujen litteroimisen jälkeen poistimme haastatteluissa syntyneet äänimateriaalit ja nimien sijasta käytimme litteroinnissa erilaisia koodeja.

Ihmisarvoa kunnioittavaa periaatetta on noudatettava tutkimusta tehdessä. Tutkimuksen tarkoituksista riippumatta on väärin aiheuttaa vahinkoa tai loukata tutkittavaa henkilöä. Tutkimuksen eettisyyden peruskysymyksiin kuuluu se, mitä hyötyä tai haittaa tutkittaville tutkimuksesta on ja miten heidän yksityisyytensä ja tutkimuksen luottamuksellisuus turvataan ja miten ollaan johdattamatta tutkittavia harhaan. (Eskola & Suoranta 2005, 56.) Uskomme, että tutkimuksemme ei loukannut haastattelemiamme tai organisaatiossa työskenteleviä henkilöitä, koska aiheemme ei ollut arkaluontoinen. Tutkimuksen tarkoituksena on tutkia Mehiläisen jälkihuoltotyötä kokonaisuutena, eikä keskittyä yksittäisten henkilöiden työntekoon organisaatiossa.

9.3 Oppimisprosessi

Opinnäytetyötä tehdessämme olemme oppineet hyvin monenlaisia asioita itsenäistymisprosessiin ja jälkihuoltotyöhön liittyen. Opinnäytetyömme alussa meillä ei ollut kokonaiskuvaa itsenäistymisprosessista ja jälkihuoltotyön tekemisestä. Koko opinnäytetyöprosessin ajan pohdimme sitä, miten laaja käsite itsenäistyminen on ja miten eri tavoin ihmiset sen käsittävät. Koimme yllättäväksi sen, ettei jälkihuoltotyöskentelystä ja sen tukitoimista ei löytynyt paljon teoria tietoa, vaikka jälkihuollon rooli lastensuojelussa on hyvin olennainen. Teoriaa löytyi siitä mitä laki vaatii jälkihuollon olevan, mutta sen toteuttamiselle ei löytynyt yhtä selkeää linjaa. Itse koemme, että jälkihuoltoa tulisi toteuttaa tasavertaisesti ympäri Suomen ja nuorten etu tulisi ottaa hyvin olennaisesti sen toteuttamisessa huomioon. Uutta meille oli se, miten kirjavaa jälkihuolto on ja kuinka eri tavoin sitä toteutetaan eri Suomen kunnissa.

Erikoista mielestämme oli se, että jokaisessa Mehiläisen lastensuojeluyksikössä ei ole varsinaista jälkihuollon työntekijää ja joissakin yksikössä jälkihuoltotyö oli vielä hyvin alkutekijöissään. Jotkut työntekijät kokivatkin, että koulutus jälkihuoltotyöhön olisi tarpeellista ja mielestämme koulutusta tulisi järjestää. Sosionomiopinnoissamme olemme itsekkin huomanneet, että lastensuojelun pääkäsitteet

ovat tulleet meille tutuiksi, mutta usein asiasisällöt ovat niin suuria että niistä jää helposti epäselvä kuva. Opinnäytetyöprosessin aikana tuli ilmi, että jälkihuoltotyön kehittäminen on tarpeellista. Jälkihuollon nykytilasta on tehty tutkimuksia ja niiden pohjalta on tehty kehittämisideoita, mutta kehittämistä ei ole kuitenkaan tapahtunut valtakunnallisesti vaan asiat ovat jääneet ns. puheen tasolle. Tämän vuoksi mielestämme olisi ryhdyttävä toimeen jälkihuoltotyön parantamiseksi.

Opinnäytetyöprosessi oli mielestämme haastava, mutta myös antoisa ja opettava. Koimme, että toimeksiantajan puolesta saamamme ohjaaja auttoi meitä viemään prosessia eteenpäin ja saimme häneltä hyvin tukea työmme eri vaiheissa. Eduksi koimme myös sen, että ohjaajamme on ammatiltaan itsekkin sosionomi ja työskentelee jälkihuollon työntekijänä muiden ohjaajan tehtävien lisäksi.

Haasteiksi prosessissa nousivat aikataulutus, teorian etsiminen ja haastatteluiden myöhäinen ajankohta. Parin kanssa työskentelyssä mielestämme on puolensa ja haittansa. Uskomme, että opinnäytetyömme valmistui ajallaan juuri siksi, että painostimme toinen toistamme tekemään työtä ja pysymään aikatauluisa. Toiselta saatu tuki oli myös hyvin tärkeää työn tekemisen kannalta. Samankaltaiset mielipiteet asioista ja joustavuus olivat parityöskentelymme kulmakiviä. Usein mielipiteemme olivat yhtenäisiä ja se helpotti tutkimuksesta nousseiden tulosten tarkastelua.

Opinnäytetyön tekemisen loppuvaiheessa meille alkoi nousta epätoivon tunteita siitä valmistuuko työ ajallaan. Uskomme, että huolellisempi aikataulutus ja siitä kiinni pitäminen olisi edesauttanut meitä työmme teossa.

Haastatteluja tehdessämme huomasimme, että haastattelurunko olisi ollut hyvä testata ulkopuolisella henkilöllä, koska haastattelutilanteissa huomasimme kysymysten toistavan hieman itseään. Näissä tilanteissa hyvää oli kuitenkin se, että pystyimme esittämään tarkentavia lisäkysymyksiä tarvittaessa. Koimme myös, että puhelinhaastattelut eivät olleet ideaalein tapa kerätä tutkimusaineistoa. Uskomme, että jos olisimme tavanneet haastateltavat henkilökohtaisesti, keskustelua olisi syntynyt enemmän ja haastateltavat olisivat voineet pohtia

vastauksia syvällisemmin. Myös haastatteluita litteroidessamme huomasimme, että nauhoitettu keskustelu ei ollut niin helposti ymmärrettävää koska puhelimen mikrofoni muuntaa ääntä.

Aineiston analysointi oli opettava kokemus meille molemmille, koska emme olleet aikaisemmin sitä tehneet. Tämä vaihe olikin sellainen, joka vei meiltä aikaa melko paljon, koska emme aluksi meinanneet löytää oikeaa tapaa analysoimiselle. Tutkimme useita analysointimenetelmiä ja päädyimme sitten siihen ratkaisuun joka tuntui meidän tutkimuksen kannalta parhaimmalta. Analysointi vaihe oli mielestämme mielenkiintoinen, koska aineistosta nousi esiin paljon samankaltaisuuksia ja eriävyyksiä.

9.4 Jatkotutkimusideat

Mehiläinen organisaation jälkihuoltotyö on jatkuvan kehittämisen alla ja opinnäytetyötä tehdessämme huomasimme paikkoja, joissa olisi mielestämme kehittämisen varaa. Esittelemme jatkotutkimusideamme lyhyesti.

Mielestämme sijoituksessa olevien nuorten olisi tärkeää saada laaja tietopaketti jälkihuollosta ja sen sisältämistä palveluista. Jälkihuollon tietopaketin teko onnistuisi mielestämme hyvin opinnäytetyön muodossa. Tietopaketti olisi tärkeä koska se auttaisi nuorta ymmärtämään jälkihuollon sisältöä ja etuja. Työntekijä hyötyisi tietopaketista, sillä sen avulla hän pystyisi kertomaan jälkihuollon moninaisuuksista nuorille, sekä heidän huoltajille. Tietopaketti voisi kohentaa myös nuorten motivaatiota jälkihuoltoon ja he löytäisivät jälkihuollosta muitakin hyödyllisiä asioita kuin taloudellinen tuki.

Suureksi puutteeksi koimme nousevan jälkihuollosta saadun palautteen puuttumisen. Nuorille annetaan toki mahdollisuus palautteen antamiseen, mutta valmista palautelomaketta tai keskustelupohjaa ei ole luotu. On oletettavaa, että omatoimisesti nuoret eivät palautetta yksiköille anna tai jos antavat, palaute harvemmin on positiivista. Jälkihuoltotyön kehittämisen kannalta olisi tärkeää, että asiakkaat saisivat äänensä kuuluviin, jotta työtä osattaisiin kehittää oikeaan suuntaan ja jo hyviksi koetut menetelmät säilyttäisivät työssä paikkansa.

LÄHTEET

- Aho, P. Aaltonen, E. Ruuskanen, R. 1993. Sosiaalihuollon perusteet. Tarpeet toiminta ja tekijät.: Juva. Werner söderström osakeyhtiö.
- Bandura, A. 2002. Sosiaalis-kognitiivinen teoria. Teoksessa Vasta, R. (toim.). Kuusi teoriaa lapsen kehityksestä. Suomi: Oy Unipress Ab. 13-82.
- Egidius, H. 1980. Johdatus kehityspsykologiaan. Espoo. Amer-yhtymä Oy Weilin+Göös kirjapaino.
- Eiroja, R. 1999. Elämänhallintavalmiudet ja elämisen tavat. Haastattelututkimus peruskoulun seitsemäsluokkalaisille nuorille. Lisensiaattitutkimus. Hoitotieteenlaitos. Kuopion Yliopisto.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998 Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere. Vastapaino.
- Haarakangas, K. 2011. Voimistava läsnäolo. Mielen tiet lapsuudesta vanhuuteen. Juva. PS-kustannus. Bookwell Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna. Tammi.
- Hynynen, E. 2009. Astetta parempi ohjaaja. Teoksessa Purjo, T & Kuusela, J. (toim.). Tappelusta jutteluun- nuoren kohtaamisen taito. Tampere: Tampereen yliopiston paino. 81–89.
- Ihalainen, J & Kettunen, T. 2007. Turvaverkko vai trampoliini. Helsinki. Wsoy.
- Kivinen, S. 2009. Opas jälkihuollossa olevien nuorten vanhemmille. Suomen kasvatus ja perheneuvontaliitto Ry.
- Kronqvist, E-L. & Pulkkinen, M-L. 2007. Kehityspsykologia matkalla muutokseen. WSOY oppimateriaalit Helsinki.
- Kokkonen, P. 2005. Lastensuojelun jälkihuolto-ponnahduslauta itsenäiseen elämään? Pro Gradu –tutkielma. Yhteiskuntapolitiikan laitos. Helsingin yliopisto.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä. Vastapaino.
- Kyllönen, S. & Roth-Schulman, E. 2007. ”Se on sitä itsenäistymisen tukemista” Itsenäistyvien nuorten jälkihuolto Ylä-Savossa. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Savonia-ammattikorkeakoulu. Iisalmen yksikkö.
http://www.pslastensuojelu.fi/opinnaytetyot/Se_on_sita_itsenaistymisen_tukemista.pdf 8.10.2012.
- Känkänen, P. & Laaksonen, S. 2006. Selvitys sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista. Lastensuojelun kehittämisohjelma.
- Laaksonen, S. 2004. Huostaanoton, sijaishuollon ja jälkihuollon laatu. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.). Lastensuojelu tänään. Jyväskylä. TAMMI. 256-264.
- Laaksonen, S. 2004. Jälkihuolto-opas. Lastensuojelun keskusliitto. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 17. Saarijärvi. Gummerus.
- Laitonen, J. 2006. Jälkihuoltokäytännöt Hämeenlinnassa. Jälkihuollon toteuttaminen ja jälkihuolto nuorten selviytymisen ja itsenäistymisen tukijana. Sosiaalipedagogiikan Pro Gradu -tutkielma. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Tampereen yliopisto.
- Lämsä, A-L. 2009. Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Juva. Ws Bookwell Oy.

- Mannström-Mäkelä, L. & Saukkola, K. 2008. Voimaannuttavan ohjaamisen käsikirja..Helsinki. Palmenia, Yliopistopaino.
- Mehiläinen kuntapalvelut/ Lastensuojelu toiminnan käsikirja kevät 2012. Matti Kauppi
- Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä. Gummerus kirjapaino Oy.
- Myllykoski, A-M. Melamies, N. & Kangas, S. 2004. Itsenäistynyt nuori ja AD/HD.. Juva. WS Bookwell Oy.
- Nurmi, J-E. 1995. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen, H. (toim.). Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Porvoo. WSOY. 256-274.
- Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. 2004. Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: TAMMI.
- Rahko, P. 2012. Mehiläisen jälkihuollon nykytilanne. Email marianne.rosenius@edu.pkamk.fi. 17.10.2012
- Reinikainen, S. 2009. Nuorisokodista maailmalle. Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä. Helsinki. Helsingin yliopisto.
- Romppanen, S. 2008. Etelä-Karjalan lastensuojelun jälkihuollon kehittämishanke 2006-2008. Loppuraportti. Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus julkaisuja B.4:2008. Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy Socom. Lappeenranta.
- Räty, T. 2007. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki. Edita publishing Oy.
- Rönty, M. 2012. Jälkihuollon kehittäminen Kirkkonummella. Opinnäytetyö. Diakonia ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Järvenpää.
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/41907/Ronty_Martina.pdf?sequence=1 8.10.2012.
- Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa- käsikirja arjen toimintaan. Helsinki. Edita publishing Oy.
- Sinkkonen, J. 2010 Nuoruusikä WSOY, Juva. WS Bookwell Oy
- Soininen, M. 1995. Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Turku: Painosalama Oy
- Sosiaaliportti. 2012. Perhehoito ensisijainen sijaishuollon muoto.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fiFI/ajankohtaista/nakokulma/?groupId=6bfd3f71-336b-45e8-b5b1-5c847a80bee9&announcementId=b15ad2a4-c941-43d7-b269-b6a2c9856bd5#.Uljm9Wf8G78>. Viitattu 25.10.2012
- Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki. WSOYpro Oy
- Timonen-Kallio, E. 2010. Umbrella - käsikirja itsenäisen elämän ABC. Turun ammattikorkeakoulu, Tampere 2010. Tampereen yliopistopaino- Juvenes Print Oy
- Tuomi, J. 2007. Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Jyväskylä. Tammi.
- Tyynelä, E. 2009. Jälkihuollon kehittäminen ajankohtaista. Merikratos News. Merikratos-yhtiöiden asiakaslehti. 3/2009. (16), 15-17.
- Valvira. 2012. Lastensuojelun ympärivuotinen hoito ja kasvatusta. Valtakunnallinen valvontaohjelma 2012-2014.
http://www.valvira.fi/files/tiedostot/s/i/Sijaishuollon_valvontaohjelma.pdf. Viitattu 5.10.2012

Toimeksiantosopimus

POHJOIS-KARJALAN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS

Toimeksiantaja	
Organisaation nimi:	Mehiläinen Oy Kuntapalvelut Lastensuojelu
Toimeksiantajan edustaja:	Konseptipäällikkö Paula Rahko
Osoite:	Pohjoinen Hesperiankatu 17 C 00260 Hki
Puhelinnumero:	050-3793365
Sähköposti:	paula.rahko@mehilainen.fi
Opiskelijan/opiskelijoiden tiedot	
Koulutusohjelma:	Sosiaalialan koulutusohjelma (sosiaalipedagogiikka)
Opiskelijanumero(t) ja nimi(et):	0901540 Marianne Rosenius 0802015 Taija Kaltiainen
Puhelinnumero:	Marianne 046-8118281 Taija 050-3738356
Sähköposti:	marianne.rosenius@edu.pkamk.fi taija.kaltainen@edu.pkamk.fi
Toimeksiantajan sitoumukset	
Tutkimuspohja, materiaali, yhteistyö ja tuki opiskelijoiden opinnäytetyön tekemisessä. Teema lastensuojelu ja jälkihuolto.	
Opiskelijan sitoumukset	
Opinnäytetyön ohjaus PKAMK:ssa	
Ohjaaja(t):	Riitta DalMaso Sari Johansson
Opinnäytetyön julkisuus	
Opinnäytetyö on julkinen asiakirja ja se voidaan julkaista Theseus-verkkokirjastossa.	
Allekirjoitukset	
Päiväys	Opiskelijan allekirjoitus ja nimenselvennys Marianne Rosenius Taija Kaltiainen
Päiväys 7.2.2012	Toimeksiantajan edustajan allekirjoitus ja nimenselvennys Paula Rahko

Sopimus opinnäyteyhteistyötä

1 (5)

Sopimus opinnäyteyhteistyöstä**1. Sopijaosapuolet****1.1. Toimeksiantaja**

Mehiläinen Oy
Pohjoinen Hesperiankatu 17 C
00260 Helsinki
Mehiläisen edustajan nimi
Puhelin
Sähköposti

1.2. Opiskelija

Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu
Taija Kaltiainen ja Marianne Rosenius
Tonttulankatu 2 C19 80200 Joensuu, Peltopolku 3e 80710 Lehmo
0503738356,
taija.kaltiainen@edu.pkamk.fi marianne.rosenius@edu.pkamk.fi
Ohjaavat opettajat Sari Johansson ja Riitta Dal Maso
sari.johansson@pkamk.fi riitta.dalmaso@pkamk.fi

2. Sopimuksen voimassaoloaika

Sopimus on voimassa ajalla xx.xx.xxxx-xx.xx.xxxx.

3. Opinnäytetyön aihe

Opiskelija laatii opinnäytetyön aiheesta: Selvittää mitä haasteita ja kehittämisen paikkoja työntekijät näkevät Mehiläisen organisaatiossa.

4. Opinnäytetyön tavoite ja tavoiteltava hyöty

Opinnäytetyön aihe on sovittu yhteistyössä toimeksiantajan kanssa molempien osapuolten hyödyksi niin, että opiskelijalle mahdollistuu työelämälähtöisen opinnäytetyön tekeminen ja toimeksiantaja saa työstä konkreettista hyötyä vastineeksi työn tekemiseen sitomistaan resursseista. Opiskelija sitoutuu työskentelemään tavoitteellisesti toimeksiantajan kanssa ja jakamaan kehittämisprosessin aikana syntyvät kokemukset ja tiedot tämän kanssa. Tämän sopimuksen liitteeksi laaditaan opinnäytetyösuunnitelma, josta ilmenee opinnäytetyön tarkka toteutusaikataulu, sisältö ja tavoitteet.

Opinnäytetyöskentelyn tuottama tulos toimeksiantajalle:

Konkreettiset tulokset, jotka toimeksiantaja ja työyhteisö saavuttavat opinnäytetyön materiaalin lisäksi:

5. Toiminnan ohjaus ja valvonta

Oppilaitos vastaa opinnäytetyön ohjauksesta ja valvomisesta. Toimeksiantajan edustaja mahdollistaa opinnäytetyön suorittamisen työyhteisössä sekä luovuttaa tarpeelliset tiedot ja aineistot opiskelijan käyttöön.

6. Kustannukset, palkkiot ja työsuhde

Mahdollisesta työsuhteesta, työstä maksettavasta palkkiosta tai kustannusten korvaamisesta toimeksiantaja ja opinnäytetyön tekijä sopivat erikseen. Opinnäytetyötä tekevä opiskelija on oppilaitoksen tapaturmavakuutuksen ja vastuuvakuutuksen piirissä, mikäli hänellä ei ole työsuhdetta toimeksiantajaan.

7. Luottamukselliset tiedot

Arvioitavaan opinnäytetyöhön ei sisällytetä toimeksiantajan kannalta luottamuksellista aineistoa. Jos työ sisältää luottamuksellista tietoa, tämä esitetään varsinaisesta työstä erillisessä tausta-aineistossa, jota ei julkaista. Toimeksiantajan nimeämälle edustajalle varataan mahdollisuus tutustua opinnäytetyöhön viimeistään kaksikymmentä (20) päivää ennen aiottua tarkastukseen luovuttamista.

Toimeksiantajalla on oikeus vaatia muokkauksia opinnäytetyöhön, mikäli työ sisältää toimeksiantajan luottamuksellisia tietoja. Vaatimus tulee perustella. Opiskelijalla on oikeus muokata luottamuksellista aineistoa yhteistyössä toimeksiantajan kanssa. Opinnäytetyö jätetään tarkastukseen vasta kun toimeksiantajan etuja haittaavat kohdat on poistettu.

Luottamuksellisesta tiedosta sopiminen:

Tässä perusteltu ja tarkennettu opinnäytetyön tausta-aineisto käsitellään luottamuksellisena, eikä julkisteta valmiissa opinnäytetyössä:

8. Salassapito

Ohjaava opettaja ja opinnäytetyön tekijä ovat velvolliset pitämään luottamuksellisina ja salassa kaikki toimeksiantajan liike- ja ammattisalaisuudet. Mikäli toimeksiantaja sitä vaatii, tehdään opinnäytetyötä koskeva erillinen salassapitosopimus.

9. Tulosten hyödyntäminen ja käyttöoikeus

Toimeksiantaja saa hyödyntää opinnäytetyöstä saatavaa tietoa parhaaksi katsomallaan tavalla.

10. Sopimuksen siirtäminen ja purkaminen

Sopimuksesta aiheutuvia velvollisuuksia ei voi siirtää kolmannelle osapuolelle ilman kaikkien osapuolten suostumusta.

Opinnäytetyösopimus voidaan purkaa toimeksiantajan puolelta, jos opinnäytetyö opiskelijasta johtuvasta syystä keskeytyy, ja opiskelijan puolelta, jos opinnäytetyön tekemiseen ei työyhteisössä anneta edellytyksiä, kuten tietoa ja aineistoa. Sopimuksen purkautuessa opiskelija on velvollinen palauttamaan opinnäytetyöaineiston toimeksiantajalle. Mikäli kustannusten korvaamisesta on sovittu, toimeksiantaja maksaa korvaukset, ellei purkaminen johdu opiskelijan sopimusrikkomuksesta.

Tätä sopimusta on laadittu kolme (3) samasanaista kappaletta, yksi (1) kullekin sopimuksen osapuolelle. Sopimus astuu voimaan allekirjoitushetkellä.

ALLEKIRJOITUKSET

Paikka ja aika: *Ilomantsi 2.7.2012*

Toimeksiantajan edustaja

Leanne Rasmussen

Opinnäytetyön tekijä

Taina Kallio

Opinnäytetyön tekijä

Pia Kervinen

Toimeksiantajan edustaja

S. J. Rasmussen

Opinnäytetyön ohjaaja

*Pia Kervinen,
ohjaaja
Ilomantsin lastensuojeluyksikkö*

LIITTEET

Osapuolten roolit
Opinnäytetyösuunnitelma

Osapuolten roolit
Opinnäytetyösuunnitelma

OSAPUOLTEN ROOLIT

Opiskelija laatii suunnitelman opinnäytetyöstä yhteistyössä toimeksiantajan ja oppilaitoksen kanssa.

Opiskelija sitoutuu:

- suorittamaan työn suunnitelmallisesti ja oppilaitoksen ohjeistusta noudattaen
- käyttämään toimeksiantajalta saamaansa aineistoa vain opinnäytetyön tarkoitukseen
- vaitiolovelvollisuuteen erikseen sovitun luottamuksellisen tausta-aineiston osalta
- toimittamaan valmiin opinnäytetyön toimeksiantajalle sovitulla tavalla (tulosteena, kansitettuna, sähköisenä) ja tarvittaessa esittelemään työn tuloksia toimeksiantajalle.

Toimeksiantajaa edustava ohjaaja sitoutuu:

- osallistumaan opinnäytetyösuunnitelman laadintaan
- mahdollistamaan työn suorittamisen työyhteisössä
- ohjaamaan opiskelijaa työhön liittyvissä ammatillisissa kysymyksissä
- antamaan työstä palautetta ja kirjallisen lausunnon työn arviointia varten tarvittaessa
- sopimaan työn luottamuksellisista osioista opiskelijan ja oppilaitoksen kanssa.

Ohjaava opettaja sitoutuu:

- vastaamaan, että opinnäytetyön aihe ja tavoitteet vastaavat alan opinnäytetyölle asetettuja kriteerejä
- ohjaamaan opinnäytetyöprojektia ja edistämään työn valmistumista
- vastaamaan opinnäytetyön arvioinnista
- vaitiolovelvollisuuteen erikseen sovitun luottamuksellisen tausta-aineiston osalta.

Tutkimuskysymys: Itsenäistyvän nuoren kanssa tehtävä jälkihuoltotyö ja sen toteutuminen Mehiläisen lastensuojeluyksiköissä

Teema1 Tutkia ja selvittää mitä haasteita ja kehittämisen paikkoja työntekijät näkevät mehiläisen lastensuojelun jälkihuoltotyössä

- 1. Millaista olisi mielestäsi ihanteellinen jälkihuoltotyö ja mitä se edellyttää?**
- 2. Milloin jälkihuoltotyö on haasteellisinta?**
- 3. Millaista laitoksessa olleelle nuorelle suunnatun tuen tulisi olla? Kuinka tukea tulisi kehittää?**
- 4. Tehostetaanko jälkihuoltotyötä, jos jälkihuollon piirissä olevan nuoren elämässä tapahtuu jokin ns. kriisi ja avun tarve ilmenee nuorelta itseltään?**
- 5. Millaista tukea saat jälkihuoltotyöhön työnantajaltasi ja/tai työtovereiltasi?**
- 6. Oletko saanut vaikuttaa/kehittää organisaatiossanne tehtävään jälkihuoltotyöhön? Ja jos, niin miten?**
- 7. Kaipaako Mehiläisen jälkihuoltotyö mielestäsi yhteistä linjaa, jonka mukaan työskennellä?**
- 8. Tarvitsisitko mielestäsi erillistä koulutusta jälkihuoltotyöhön liittyen?**
- 9. Mitä kehittämisideoita sinulla olisi Mehiläisen jälkihuoltotyöhön?**

Teema 2 Miten/ Millä keinoin itsenäistymistä tuetaan osana jälkihuoltotyötä?

- 1. Milloin mielestäsi nuoren itsenäistyminen alkaa?**
- 2. Miten itsenäistymisen tukemisen prosessi aloitetaan yksikössänne?**
- 3. Mitä menetelmiä käytätte itsenäistymisen tukemisessa ja jälkihuoltotyössä?**
- 4. Mitkä menetelmistä olet kokenut hyviksi?**
- 5. Miten nuorta on opastettu itsenäiseen elämään?**
- 6. Millaisissa asioissa nuori tarvitsee ohjausta itsenäistymisen/itsenäiseen elämään valmistautuessa?**

Teema3 Kuinka nuoren osallisuutta huomioidaan mehiläisen jälkihuoltotyössä?

1. Mikä on mielestäsi toimiva nuoren rooli hänen kanssaan tehtävässä jälkihuoltotyössä?
2. Kannustetaanko nuoria vaikuttamaan omiin asioihinsa esim. asunnon hankinta, opinnot yms.?
3. Miten aktiivinen nuoren itse tulisi olla laitoksesta lähdön jälkeen, jotta hän saisi kaikki tarvitsemansa palvelut?
4. Kuinka paljon nuoren tulisi pystyä vaikuttamaan jälkihuoltosuunnitelmaansa? Millaisissa asioissa erityisesti?
5. Annetaanko asiakkaalle mahdollisuus antaa palautetta jälkihuoltotyöstä?
6. Tulisiko nuorten olla motivoituneempia omaan jälkihuoltotyöhönsä?

Joensuussa 7.9.2012

Hei!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulusta Joensuusta. Teemme opinnäytetyötämme Mehiläinen organisaatiolle ja aiheenamme on Itsenäistyvän nuoren kanssa tehtävä jälkihuoltotyö ja sen toteutuminen Mehiläisen lastensuojeluyksiköissä.

Tutkimuksemme on laadullinen tutkimus ja menetelmänä käytämme yksilöhaastattelua. Haastattelu tapahtuisi puhelimitse tai videopuhelun välityksellä, mikäli mahdollista. Haastattelut nauhoitetaan.

Toivoisimme, että työyhteisöstänne löytyisi yksi haastateltava, joka osallistuisi tutkimuksemme tekoon anonymisti. Tärkeää meille on se, että haastateltava työskentelee itsenäistyvien nuorten ja jälkihuoltotyön parissa.

Haastattelut on tarkoitus toteuttaa syyskuun 2012 aikana, joten toivomme, että vapaaehtoiset haastateltavat olisivat meihin yhteydessä sähköpostitse pikimmiten ja ehdottaisivat ajankohtaa haastattelun toteuttamiselle.

Ilmoittautumiset ja mahdolliset kysymykset osoitteeseen:

marianne.rosenius@edu.pkamk.fi **TAI** taija.kaltainen@edu.pkamk.fi

Kiitämme jo etukäteen panoksestanne opinnäytetyöhömmme!

Terveisin

Marianne Rosenius ja Taija Kaltainen

ANALYYSIPOLKU

Haastattelujen sanatarkka litterointi, haastateltavien koodaaminen ja aineistoon perehtyminen.

T10, T23, T15, T99
& T56

Tutkimukseen liittyvien merkityksellisten ilmausten, sekä haastateltavien vastauksista yhteneväisyyksien etsiminen ja alleviivaaminen eri väreillä.

Alkuperäisilmausten pelkistäminen

Pelkistettyjen ilmausten yhdistely, ja niiden kautta uusien teemojen muodostaminen.

Uusien teemojen avulla saatujen tulosten liittäminen teoriaan.

...ku ei tarvii enää asua laitoksessa niin sitten kaikki on elämässä hyvin. Ja se motivaatiohan jää yleensä tuota jälkihuoltoa kohtaan vähän laimeeks. Koska sitä ajatellaan sitten ja tiijän myös nuoria ketkä ottaa jälkihuoltoa, koska siitä saa enemmän rahaa. Mikä on taas aivan väärä lähtökohta siihen. Että he eivät ehkä siinä vaiheessa osaa oottaa sitä, että mikä suuri apu ja tuki heillä on.

Jälkihuollosta saatava raha toimii motivaationa nuorelle jälkihuoltopalvelun ottamiselle. → Nuoren motivaatio

Pelkistetyt ilmaukset:

- Nuoren aktiivisuus
- Nuoren sitoutuminen/vastaanottavuus
- Nuoren motivaatio
- Nuoren rooli
- Nuoren rooli jälkihuoltosuunnitelmassa
- Omiin asioihin vaikuttaminen

Uusi teema : Nuoren kanssa tehtävä työ.